

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

НЕПЭ — КЪАЛЭМ И МАФ

Мыекъуапэ щыпсэухэу лъытэныгъэ
зыфэтшыхэрэр!

*МэфэкI шлагъом — къалэм и Мафэ фэишI тыгу къыддеIзу
тышгъуфэгъушIо!*

*Илэс къэс ти Мыекъуапэ зызэрехъокIы, зегъомбгъу, ау
ителлэ зэрэдхэгъу къэнэжы.*

*Чыгъэмрэ къэгъэгъэхмрэ къагъэкIэрэкIэрэ тикъалэ сыдигъуи
гуIэтылIу, къабзэу цыт. Мыекъуапэ фэсакъыгъэ ижыгъэ ижн-
хэбзэхэр къэгъэгъуи, итарихъ егъэлъанIэ, хэбхоньгъэхэр
ышIыхъэ ытэкIэ лъэкIуатэ. Дин зэфышхъафхэр зыцалэжы-
рэ, цыф лъэкIыбэмэ къахъIыгъэхэр зэгурьIоньхэу зыцы-
здэпсэхэр тикъалэ сыд фэдэрэ лъэныкъокIи цысэтхыпIу
цыт. Ащ иурам, цунэ, икъуапэ пэпчэ тэ лъэишэ тэгъэлъанIэ,
ау анахъу тикъалэ зэрыгуишхэрэ зыгуагъи, зышIэныгъи, зи-
амали ащ гъуишхэрэ фэзыгъэлорышIэрэ цыфхэр ары.*

*Непэ Мыекъуапэ республикэм и эконимикэ пэрытныгъэр
ицIыгъ, ащ икультурнэ, инауцнэ гунчэу цыт, промышен-
ностымрэ мэкъу-мэщымрэ заужыгъынымыкIэ, цыфхэм
ящIэкIэ-псукIэ зыкыгъэлэтыгъыным илофыгъокIэ къэралыгъо
екIолIэкIэ тэрэз зэрэщытэн фаекIэ ар цысэтхыпIу цыт.*

*Республикэм икъэлэ шхъаIэ тапэкIи хэбхоньгъэхэр
зэришIышIхэм, ащIэ амалышхэрэ зэрэIэкIэгъэхэм тицыхъэ
телъ. Тикъалэ тэ шIу тэлэгъу, ащ инеушIэрэ мафэ зэрэдэ-
хэцтым ицэ хатлхъэрэн!*

*Мыекъуапэ щыпсэухэу лъытэныгъэ зыфэтшыхэрэр, пса-
уныгъэ пытэ шгъуишIэнэу, шгунасытышIонэу шгуфэтIо!*

Унагъо пэпчэ мамырныгъэрэ ицIэкIэ-псукIэ дэгъурэ ерэл!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм
Тхъаматэу Федор ФЕДОРКО

ХЭДЗЫНХЭР ЩЫНЭГЪОНЧЪЭУ ОРЭКIОХ

**ПравопорядкэмкIэ АР-м икоординационнэ Советрэ тер-
роризмэм пэшIуеклогъэнымкIэ республикэ комисси-
мэ тыгуасэ зичэзыу зэхэсыгъо зэдырягъ. Ар зэрицагъ
Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхъакIуцынэ Аслъан.**

ыкIи дин зэгурьIоньгъэр гъэ-
пытэгъэным фэишI шIэгъэн фа-
ехэр — джары ятIонэрэ Iо-
фыгъоу шытыгъэр. Ар гъэцэ-
кIэгъэным пае илэсыбэм
телъытэгъэ республикэ про-
граммэ зэрэщытэн, ащ сомэ
миллион 17,4-рэ зэрэпIуагъэ-
хъашIыр къыIуагъ АР-м
лъэкIэ IофхэмкIэ, IэкIыб къэ-
ралхэм ащыпсэурэ тилъэп-
къэгъухэм адырIэ зэпхыны-
гъэхэмкIэ ыкIи къэбар жьугъэм
иамалхэмкIэ и Комитет итхъа-
матэу Шхъэлэжы Аскэр.
ШыIэныгъэм кыыхэфэрэ лъэ-
ныкъо дэхэм тицIыфхэр ащы-
ухъумэгъэнхэм, республикэм
илъ лъэкIэ ыкIи дин зэгурьI-
оньгъэр зэщымыкъоньым
афэишI профилактическэ Iоф-
тхъабзэхэр, зэнэкьокъухэр, фе-
стивальхэр, конференцихэр
зэрэзэхашIхэрэр ыкIи тапэкIи а
IофшIэныр зэрэIагъэкIо-
тэщтыр кыыхыгъэщыгъ.

Мы лъэныкъомкIэ пшгъэ-
рылIу апащхъэ щытхэр зра-
гъэцакIэрэм къытегушIагъ
АР-м ныбжьыкIэ IофхэмкIэ и
Комитет итхъаматэу Къэрэтэ-
бэнэ Махъмуд.

Адыгеим щыпсэурэ цыфхэр
рэхатэу, мамырэу псэунхэр,
зэгурьIоньгъэ ыкIи зыкIы-
ныгъэ азыфагу илIыныр экIэ-
ми анахъ шхъаIэу зэрэщытхэр
АР-м и Лышхъэу мыщ дэ-
жым кышыхыгъэщыгъ. Мы
лъэныкъомкIэ ныбжьыкIэхэм
Iоф адэшIэгъэным анахъу уналэ
тебгъэтын фаеу ылытагъ.

Iофыгъоу зытегушIагъэхэм
еплъыкIэу афырIэр зэхэсы-
гъом хэлэжыгъэхэм ащыщхэм
къыралотыкIыгъ, унэшгъо гъэ-
нэфагъэхэр ашIыгъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

*Сурэтыр А. Гусевым тыри-
хыгъ.*

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу и Указ

**ЩытхъуцIэ «Адыгэ Республикэм мэкъу-
мэщымкIэ изаслуженнэ IофышI» зыфилорэр
В. М. Ступкэ фэгъэшъошэгъэным ехылагъ**

Мэкъу-мэщым ихэбхоньгъэ илахъ зэрэхишIыхыгъэм ыкIи гуе-
тыныгъэ ин фыриIэу Iоф зэришIэрэм апае щытхъуцIэ «Адыгэ Рес-
публикэм мэкъу-мэщымкIэ изаслуженнэ IофышI» зыфилорэр
Ступка Владимир Михайл ыкъом — пшгъэдэкIыжыу ыхыбэрэмкIэ
гъуишхъэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «ЮГ Агробизнес» зыфилорэм
иподразделение идиректор фэгъэшъошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан
къ. Мыекъуапэ,
Юныгъом и 8, 2011-рэ илэс
N 103

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу и Указ

**Медалэу «Адыгеим и Щытхъузежы» зыфилорэр
В.А. Хъачмамыкъом фэгъэшъошэгъэным ехылагъ**

Адыгэ Республикэм ыпашхъэ гъэхъэгъэ ин дэдэхэр зэрэщыри-
Iэхэм фэишI медалэу «Адыгеим и Щытхъузежы» зыфилорэр Хъач-
мамыкъо Вячеслав Аслъан ыкъом — Краснодар краймкIэ
зIуухыгъэ акционер обществэу «Сочиглавснаб» зыфилорэм иге-
неральнэ директор фэгъэшъошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан
къ. Мыекъуапэ,
Юныгъом и 8, 2011-рэ илэс
N 104

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу и Указ

**Адыгэ Республикэм IофшIэнымрэ социальнэ хэ-
бхоньгъэмрэкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэ ехылагъ**

1. Осмэн Альберт Теуцожь ыкъор Адыгэ Республикэм Iоф-
шIэнымрэ социальнэ хэбхоньгъэмрэкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу
гъэнэфагъэнэу.

2. ЗыкIэтхэхэрэ мафэм щыублагъэу мы Указым кIуачIэ иIэ
мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхъакIуцынэ Аслъан
къ. Мыекъуапэ,
Юныгъом и 8, 2011-рэ илэс
N 105

Хэдзын кампаниехэу 2011—
2012-рэ илэсхэм ащыIэштхэм
ялгъэхан хэдзакIохэм яфиты-
ныгъэхэр, правоворядкэр къэ-
ухъумэгъэнхэм, террористичес-
кэ актхэр къэмыхъунхэм афэишI
шIэгъэн фаехэм афэгъэхъы-
гъагъ апэрэ Iофыгъоу къэзэрэ-
уIгъонгъэхэр зытегушIагъэхэр.

Мыщ епхыгъэу къэгущылагъ
АР-м хэдзынхэмкIэ и Гупчэ ко-
миссие итхъаматэ игуадзэу
Фанюс Казыхановыр. Ащ
къызэриIуагъэмкIэ, 2011-рэ
илгъэсым тыгъэгъазэм и 4-м
Урысые Федерацием и Къэралы-
гъо Думэ и депутатхэм, му-
ниципальнэ образованиесу «Те-
уцожь районьым» иадминистра-
цие ипащэ ыкIи чыпIэ мэхъа-
нэ зилэ нэмыкI хэдзынхэр рес-
публикэм щыкIощтых. 2012-рэ
илгъэсым игъэтхэгъэ мазэ УФ-м
и Президентрэ Адыгеим иму-
ниципальнэ образованиесу
ащышхэм япащэхэмрэ хэдзы-
щтых. ЭкIэмкIи хэдзыпIэ чыпIэ
263-рэ къызэIуахышIт. Мы ма-
фэхэм цыфхэм яфитыныгъэхэр
къэухъумэгъэнхэр, хэдзын кам-
паниехэр рэхъатэу, шапхъэу
щыIэхэм адиштэхэу зэхэцгъэн-
хэр, ащ дакIоу сэкъатныгъэ зилэ
хэдзэкIо мин 37-м ехъум ана-
хъэу анаIэ атырагъэтыныр
пшгъэрылI шхъаIэу кыгъэнэ-
фагъэх. Джаш фэдэу электроннэ
амалхэр (комплексхэр) респу-
бликэм зэрэцагъэфедэштхэр
Ф.Казыхановым къыIуагъ.

Щынэгъончэным ишапхъэ-
хэм адимышгъэрэ хэдзыпIэ чы-
пIэхэр республикэм итхэу агъэ-
унэфыгъэмэ, нэмыкI гумэкIы-

гъохэр къэуцухэмэ ТхъакIу-
цынэ Аслъан къагъэуцIагъ.
Докладыр къэзышIыгъэм джэ-
уапэу къытыжыгъэм елгы-
тыгъэу пшгъэрылI гъэнэфагъэ-
хэр афышIыгъ.

Хэдзынхэу къэблагъэхэрэм
ялгъэхан правэухъумэкIо ор-
ганхэм анахъэу анаIэ зытыра-
гъэтышIт лъэныкъохэм къате-
гушIагъ общественнэ рэхъат-
ныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ
республикэ полицием ипащэ
игуадзэу Геннадий Березиныр.
Мы Iофтхъабзэм общественнэ-
политическэ ыкIи социальнэ
мэхъанэшхо зэриIэр къыда-
лытэгъэ, полицием икъулы-
къушIэхэм гъэлъэшыгъэ шы-
кIэм тетэу Iоф зэрэпIуагъ ащ
къыIуагъ. Джаш фэдэу депутат
хъун е нэмыкI IэнатIэ Iухъан
гухэлъ зилэ кандидатхэр ауп-
лъэкIушIтых, политическэ пар-
тиехэм, общественнэ организа-
циехэм ялIыкIохэм зэлукIэгъу-
здэгущыIэгъухэр адашIыхъэ
ашIышIт. ХэдзыпIэ чыпIэхэм
террористическэ актхэр къа-
щымыхъунхэм пае техническэ
пкъыгъо зэфэшхъафхэр, ви-
деокамерэхэр агъэфедэштх.

Хэдзынхэм ялгъэхан пра-
вэухъумэкIо органхэм, МЧС-м,
нэмыкI структурэхэм яIофшIэн
нахъ агъэлъэшыш, ар къэмысы-
зэ, гумэкIыгъоу, щыкIагъэу
щыIэхэр псынIкIэу дагъэзы-
жыныхэ зэрэфаер ТхъакIуцынэ
Аслъан къыIуагъ.

Экстремизмэм, сепаратиз-
мэм апэшIуеклогъэнымкIэ рес-
публикэм щызэхашIэрэ Iоф-
тхъабзэхэр зыфэдэхэр, лъэкIэ

КІэлэлпІухэр зэнэкъокъух

Муниципальнэ кІэлэцІыкІу Іыгы-пІэхэм ялофышІэхэм азыфагу зэнэкъокъоу «АдыгеимкІэ илъэсым икІэлэлпІу» зыфилорэр щырагъэжыагъ. АР-м гэсэныгъэмрз шІэныгъэм-рэкІэ и Министерствэрз народнэ гэсэныгъэм илофышІэхэм япрофсо-юзрз ащ кІэщакІо фэхъугъэх.

Зэнэкъокъум пшъэрылтъу иІэр кІэлэлпІу сэн-хъатым имэхъанэ республикэм зыкыщегъэ-Іэтыгъэныр, а лъэныкъомкІэ ІэпІэсэныгъэ зыхэлъхэр кыхэгъэщыгъэнхэр, алэкІэлъ шІэ-ныгъэм хэгъэхьогъэныр ары.

— Адрэ илъэсым фэдэу мыгъи кІэлэлпІухэм ямызакъоу, ІыгыпІэхэм нэмыкІ ІофышІэу аІутхэри зэнэкъокъум хэлэжъэнхэ фитых: пси-хологхэр, музыкэр языгъэхьыхэрэр, физическэ пІуныгъэмкІэ инструкторхэр, — кыІуагъ ми-нистрэм игуадзэу Надежда Кабановам.

Зэнэкъокъур едзыгъуищ мэхъу. Ионыгъо мазэм республикэ едзыгъор макІо: очнэр ыкІи заочнэр. Ащ зкІэ муниципальнэ образованиехэм яІы-кІохэр хэлажъэх, ІофшІэгъэ 51-рз кырахьылІэ-гъах. Ахэм уасэ афэзышІыщт жюрир хъазыр.

Эксперт комиссием Ионыгъом и 7-м апэрэ зэ-хэсыгъор иагъ. Тхымафэм кыкІоцІ заочнэ едзыгъом хэлажъэхэрэм яІофшІагъэхэм ахэп-лэагъэх. Зэнэкъокъум иочнэ едзыгъо хэлэжъэщт анахь дэгъуи 10-р ахэм кыахыщтхы. Нэужым практическэ зэнэкъокъухэм а кыахыгъэхэм зашаушэтыщтых.

Республикэ зэнэкъокъум иочнэ едзыгъо кьалэм дэт кІэлэцІыкІу ІыгыпІэхэм Ионыгъом и 14 — 16-хэм ащыкІошт. ТекІоныгъэр кыдэ-зыхыщтхэм мы мазэм ыкІэм торжественнэ шІыкІэм тетэу афэгъушІоштхы.

Министерствэм кызэрэщалауагъэмкІэ, ятІонэрэ едзыгъом пхырыкІыгъэхэм щытхъу тхылтхэр ыкІи ахьщэ шІухьафтынхэр араты-щтых. Ащ имызакъоу, зилофшІагъэ анахь дэгъоу алъытэщтхэри ахьщэ шІухьафтынхэмкІэ кы-хагъэщыщтых. АР-м ипрогграммэу «Гэсэны-гъэм ихэхъоныгъ» зыфилу 2011 — 2015-рз илъэсхэм ателъытагъэм а зэнэкъокъум пІуа-гъэхъанэу сомэ мин 600 кыдыхелъытэ.

Ахьщэ шІухьафтынхэр атырагошэщтых, ана-хьыбэр зыІукІэщтыр зэнэкъокъум текІоныгъэ кышцІдэзыхырэр ары. Урысые зэнэкъокъум Адыгеим иІыкІоу ар хэлэжъэщт.

ЗЭКЪОШНЫГЪЭМ ИГЪОГУХЭМКІЭ

КъэшъуакІэ ашІэ, адыгабзэр...

Адыгэхэр дунаим щитэкъухьагъэх, хэгъэгу 60-м ехъумэ ащэпсэх. Анахьыбэу зэрысхэр Тыркуер ары. Тилъэпкэгъоу ащ кыкІыгъэхэр Адыгэ Республикэм купышхо щэхъух. Мыекъуапэ ичыпІэ дахэмэ ямызакъоу, хьакІэхэр тикъуаджэхэм ащылагъэх, цІыф гэшІэгъонхэм аІукагъэх.

Тиреспубликэ иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» Тыр-куем кыкІыгъэхэр кызыра-гъэлабгъэхэм, тищыІэкІэ-псэукІэ кыкІэлупІагъэх, лъэпкэ Іофы-гъохэм ягъэцэкІэн нахь чанэу хэлажъэхэ зышІоигъохэм яеп-лыкІэхэр кьаІуагъэх.

Хьабрэцо Мурат исэнэхьаткІэ экономист, адыгабзэкІэ зэрэгъу-щыІэрэм уегъэрэз. Ау, ежъ кы-зэрэтиІуагъэу, зыныбжъ хэкІо-тагъэхэр арых адыгабзэкІэ ягуп-шысэ ущызыгъэгъозэн зыІгъэ-кІыхэрэр. Ягъусэ ныбжыкІэхэр нэгъушІоу кыггепІыых, яупІэхэм тядэІу ашІоигъу шъхьаеи, ты-зэрэгъурыІошт бзэр ашІэрэп.

БлэнэгъащІэхэр, Мамьжъхэр, Шагуджхэр, Хьабрацохэр, Щэ-хэлІхэр, нэмыкІхэри Тыркуем кыкІыгъэхэм ахэтІгъэуагъэх. ЛъэкъуацІу ахьырэр зэхъугуфы-кІыгъэу адыгабзэкІэ кыггэзыІон

зымыІыжкІыгъэхэри кыахъкІыгъэх.

Адыгэ Республикэм иобще-ственнэ движениеу «Адыгэ Ха-сэм» итхьаматэу Хьэпэе Арам-бий, ащ игуадзэхэу Нэгъуцу Аслъанрэ Бэгъушъэ Адамрэ, на-хьыжъхэм ясовет ипашэу Хъу-нэгъо Чэтибэ, Адыгэ Хасэм иІоф-шІэн чанэу хэлажъэхэу Едыдж Мэмэт, Хъодэ Аднан, Къуекъо Аслъанбий, Нэхэе Аслъан, нэ-мыкІхэри гушыІэгъу афэхъу-гъэх, лъэпкэ Іофыгъохэу зыгъэ-гумэкІыхэрэм ягугъу ашІыгъ. Адыгэ шъуашэм и Мафэ фэгъэ-хыгъэ зэхэхэм Адыгэ Хасэм зызэрэфигъэхьазырырэр Хьэпэе Арамбий узыІэпІцэу кыІотагъ. Адыгэ Республикэм ия 20-рз илъэс игъэкІотыгъэу зэрэдгъэ-мэфэкІыщтым щигъэгъозагъэх.

АР-м лъэпкэ ІофхэмкІэ, Іэ-кІыб кьэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкэгъухэм адырІа зэпхы-

ныгъэхэмкІэ ыкІи кьэбар жъу-гъэм иамалхэмкІэ и Комитет ит-хьаматэу Шъхьэлэхъо Аскэр Іэ-кІыб хэгъэгумэ арыс тилъэпкэ-гъу ныбжыкІэхэр Адыгеим зэ-рэщырагъэджэщтхэм кы-тегушылагъ.

Тыркуем ит Адыгэ хасэхэм адыгабзэм изэгъэшІэн фэгъэ-хыгъэ Іофыгъохэр зэрахъэх, ау кьадэхъурэр бэп. КІэлэгъэджэ дэгъухэр ящыкІагъэх. Ныб-жыкІэхэр кьалэм нахьыбэу щыпсэхуэх хъугъэх, тиныдэль-фыбзэм хэшІыкІ фыряІэп. Адыгэ кьашъохэр кызырашІыхэрэр дэгъу, ау тиadyгабзэ чІанэ. Кьашъохэзэ, лъэпкыи ыбзэ ашІокІоды. ТыкызытегушыІэрэ гумэкІыгъохэр тилъэпкэгъэу хьакІэмэ кытфалотагъэх.

САХЫДЭКЪО
Нурбий.

ЫпкІэ хэмыІыгъэу щыгушцІэщтых

Мыекъуапэ и Мафэ ехъулэу Лениным иплощадь Интернетым ыпкІэ хэ-мыІыгъэу узыщыхъан плъэкІыщт чІыпІэ щэгъэпсыгъ. Ар тиреспубликэкІэ Wi-Fi-м изы чІыпІэ закъоу агъэнэфагъ.

Wi-Fi-м изонэхэу Краснодаррэ Шъачэрэ агъэ-нэфагъэх. «Ростелекомым» ифилиал ипрес-с-куІыкІу кызырэщалауагъэмкІэ, Мыекъуапэ Урысыем и Къыблэ ианыхь кьэлэ инхэм ащыщ, ащ еІыгытгъэу, кьалэм и Мафэ ехъулэу мыш ащ фэдэ зонэ щэгъэнэфагъ.

«Ростелекомым» ифилиал идиректорэу С.Н. Пулинец кызырІауагъэмкІэ, площадью Интернетым Іоф зэрэщышІэрэр ауплэкІугъ.

Связыр дэгъу. Іофтхьабзэм изэшІохын кьин кьа-щыхъугъэп. Интернетым урыхэхъанэу площадьюи плъагъэу чІыпІитІу агъэпсыгъ. Зыр кьэлэ ад-министрацием иунэ чІэт, адрэр филиалым хэт.

Интернетым узыщыхъан плъэкІыщт чІы-пІэм ирадиус метрэ 300 — 350-рз мэхъу.

Мы Іофыр зыгъэцэкІагъэхэм кызырало-рэмкІэ, джыри Wi-Fi сетыр кьэлэ паркым ща-гъэпсыщт.

МЫЕКЪУАПЭ

Непэ тикъалэ щызэхашэщт Іофтхьабзэхэм ащыщхэм нэІуасэ шъуафэтэшлы.

Ионыгъом и 10-м, сыхьатыр 9-м Черемушкэм шагъэп-сыгъэ спортивнэ площадкэр кызэІуахыщт.

Сыхьатыр 10-м кьалэм и Мафэ ипэгъокІэу агъэхъазы-рыгъэ программэхэр кьэлэ паркым кышцызэІуахыщтых.

Сыхьатыр 10.00—14.00-м кьэгъэлъэгъон зэфэшъхьа-фэу кьалэм имикрорайонхэм, гурыт ыкІи апшъэрэ профес-сиональнэ еджапІэхэм кьащагъэхъазырыгъэу наукэм ыкІи творчествэм афэгъэхьыгъэхэм шъуаплъын шъуІыжкІыщт. А охьтэ дэдэм «НыбжыкІэ подиум-2011-рз» зыфилорэм шъуа-шэхэр кышцагъэлъэгъоштых.

Сыхьатыр 10-м кышцегъэжыагъэу 20-м нэс кьэлэ пар-кым идэхьагъу дэжъ «Шъоум ифестиваль» щыкІошт.

Сыхьатыр 12-м кьэлэ паркым дэт кафэу «Лакомка» зы-филорэм дэжъ зэш Соловьевхэм яшІухьафтын ащараты-жыщт.

Сыхьатыр 10-м кышцегъэжыагъэу 14-м нэс «Спортыр, псауныгъэр, дэхагъэр» зыфилорэ фестивалыр паркым щы-кІошт.

Сыхьатыр 12.30-м кышцегъэжыагъэу 14-м нэс кІэ-лэцІыкІу творческэ коллективхэм мэфэкІ концерт кьэлэ пар-кым идэхьагъу дэжъ кышцатыщт.

Сыхьатыр 14-м кышцегъэжыагъэу 15.30-м нэс духо-вой оркестрэхэм я Апэрэ кьэлэ фестиваль кафэу «Лаком-ка» зыфилорэм дэжъ щыкІошт. Ар кьэлэ паркыр илъэси 125-рз зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэу зэхашэ.

Сыхьатыр 16-м кышцегъэжыагъэу 17-м нэс кьэлэ пар-кым шагъэпсыгъэ фонтаным дэжъ республикэ бибколлек-торым тхылтхэр щигъошцыщтых.

Сыхьатыр 17-м кышцегъэжыагъэу 21.30-м нэс Лени-ным ышІэ зыхьырэ плошадым жьым шагъэбыбырэ пкыгъо-мэ яфестиваль щыкІошт.

Сыхьатыр 17-м кышцегъэжыагъэу 18-м нэс Лениным иплошадь кыкІынхэшъ, коляскэхэр кьэлэ паркым нэс кьэ-кІоштых. Анахь коляскэ кІэракІэм икыыхьынкІэ ар апэрэ зэнэкъокъоу кьалэм щызэхашэ.

Сыхьатыр 18-м кышцегъэжыагъэу 19.30-м нэс кьэ-лэ паркым идэхьагъу дэжъ пщынаохэмрэ частушкэхэр кьэзыІорэ оредыІохэмрэ язэнэкъокъу щыкІошт.

Сыхьатыр 18-м кышцегъэжыагъэу 19-м нэс «Мыекъуа-пэ ныбджэгъухэр кьеугъоих» зыфилорэ мэфэкІ программэу кьалэм итворческэ коллективхэу «Казачата», «Долина», «Зори Майкопа», «Майкопчаночка» зыфилорэр концерт кьатыщт. Ар кьэлэ кафэу «Лакомка» зыфилорэм дэжъ щыкІошт.

Сыхьатыр 19-м кышцегъэжыагъэу 21.30-м нэс мэфэкІ программэу кьэзэрэщгъагІэхэм защыфэгъушІоштыр кьэлэ паркым щыкІошт.

Сыхьатыр 21.30-м кьэлэ бассейным инэпкэ дэжъ мэфэкІ фейерверк щыІэщт.

МэфэкІым ехъулэу

Кьалэу Мыекъуапэ и Мафэ ехъулэу джыри зы шІухьаф-тын кьэлэдэхэхэм кьажэ. Про-граммэу «Псауныгъэр кьэу-хъумэгъэным имодернизацие» зыфилорэм кызырэдыхыІы-тэу, муниципальнэ образова-ниеу «Кьалэу Мыекъуапэ» иполиклиникэхэм яІофшІэн нахь кьэгъэпсынкІэгъэным пае автомобилэу «Лада» зыфилорэм фэди 4 администрацием кышцэфыгъ. «СемеркакІэ-хэм» яшІуагъэкІэ, унэм ис сы-маджэхэу медицинэ ІэпыІэгъу зищыкІагъэхэм псынкІэу врачхэр алъыІэсыщтых.

Мыекъопэ кьэлэ админи-страцием кызырэщыталауа-гъэмкІэ, псауныгъэр кьэухъу-мэгъэнымкІэ муниципальнэ учреждениехэм яавтохъыз-мэгъаплэ джыри зы автомо-биль, ащ нэмыкІэу автобус кыдэхъоштых. КІэлэцІыкІу санаториехэу «Солнышко», ыкІи «Росинка» зыфилорэрэм яфэІо-фашІэхэр автобусым ыгъэцэкІэщтых. Транспорты-кІэу ышІгъэкІэ зигугъу кьэт-шІыгъэхэр хьызмэгъаплэи дэтыщтых.

ІЭШЪЫНЭ
Сусан.

Тиреспубл-
кэ икэра-
лыгъо гъэ-
цэкълэко ха-
бзэ иорган-
хэм азы-
фагу пстэуми нахыбэрэ
тыгу илхыхэрэм ащыщ
финансхэмкIэ Министер-
ствэр. ЛэжыпкIэр игъом
кытамытыгъэмэ, а мини-
стерствэр дгъэмысэ
тшIоигъоу тыгу къэтэгъэ-
кIы, щылэныгъэм епхыгъэ
лофыгъо шъхалэ горэм пэлухъащт мылкур бюджетым
икъоу кышчыдамылтытагъэмэ, а министерствэм ар
Iэклэныгъэу кызыщытэгъэху, тыди кышчидэмылтытагъэу
лофыгъо горэм мылкур пэлугъэхъэгъэн фае зыхукIэ, а
министерствэм ылэныкыокIэ тэплэ, кытфишIэн фаеу
кызыщытэгъэху. КIэклэу къэпIон хъумэ, финансхэмкIэ
Министерствэр зыхэмылэжъэрэ лофыгъо гори республи-
кэм цызэшIахырэп Iомэ ухэмыукощтэу кытшIошIы.
Адэ сыдэуцтэу а гъэцэкIэко органым илофшIэн зэхэца-
гъа, илэс зэкIэлъыкохэм сыд фэдэ зэхьокIыныгъэхэр
ащ щыхъугъэха, бюджет-финанс IофшIэныр сыдэуцтэу
гъэпсыгъа? Ахэм ыкIи нэмыкI упчIэ заулэ джэуап къа-
редгъэтыжы тшIоигъоу Адыгэ Республикэм финан-
схэмкIэ иминистрэу Долэ Долэтбый зылудгъэкIагъ.

Уахътэм диштэу ылъэ теуцуагъ

— Долэтбый, Iуагъэ зэ-
рзэдэтшIыгъагъэу, тизэ-
дэгушылэгу зыфэгъэ-
хыгъэр Адыгеим къэра-
лыгъо лъапсэ зигъоты-
гъэр илэс IокI зэрэху-
рэр, бюджет-финанс
лэныкыохэмкIэ ащ
кыздыхыгъэ зэхьокIы-
ныгъэр ары. Ащ елхыты-
гъэу лэныкыо Iаджыи
талыIэсы тшIоигъу. Рес-
публикэм ифинансхэм
тарихъэу апылымкIэ
къедгъажъэмэ нахы-
шIоу кыпщыхурэба?

— Сыкбэзэгъы. Адыгеим
ифинансхэм гъэIорышIэклэ лъа-
псэ ялэ зыхъугъэм тарихъэу пы-
лыр 1920-рз илэсым кышче-
жъэ. А илэсым Краснодар краим
хэхъэрэ Мыексопэ хушъхьафы-
кIыгъэ исполкомым финансхэм-
кIэ агэрэу отдел щызэхэщэгъагъ.
Ащ кышчыублагъэу щылэныгъэм
епхыгъэ зэхьокIыныгъэхэр фэ-
хъугъэх. 1927-рз илэсым нэсы-
фэ хэку финанс органым отдел-
хэр, подотделхэр, подразделе-
ниехэр илагъэх. А илэсым хэку
финанс органым унашъоу ышIы-
гъэм тетэу, зыцIэ кьетIогъэ отдел-
хэм ачIыпIэклэ бюджет, финанс,
хэбзэлахь, финанс инспекция,
хэбзэлахь фэдэхэмкIэ инспекция,
учет ыкIи статистикэ, приход-рас-
ход кассэ купхэр, финанс Iофхэр
зезыхъэрэ гъэIорышIанIэ зэхэщэ-
гъагъ.

ТекIоныгъэр кызыдаха уж
заом зэцигъэкъогъэ хызымэтыр
зыпкIэ игъэуцожыгъэным пэлү-
хъащт мылкур кыгъотыгъэным
финанс IофышIэхэм акIуачIэ ра-
хышIэн фаеу хъугъагъэ. А лъэ-
хъаным финанс IофышIэхэм
уасэу афашIырэр кэлэтыгъэн
гухэлъыр хабзэм зыдиIыгъэу, а
органхэм ялофшIэ шъхалэхэм,
пшъэдэкIыжъэ зыхырэ IэнэтIзе-
хъэхэм дзэкIолIэхэм яхышIэрэу
званиехэр кьаратыгъагъэх, шъо-
шэ гъэнэфагъэ ялагъ, яIэнатIэ-
хэмкIэ зэхэушъхьафыкIыныхэ
хэбзэлахь тамыгъэхэр ахэлъы-
гъэх. Джащ тетэу ялофшIэн зэхэ-
щэзэ, 1960-рз илэсым ехъулIэу
бюджетым илахытIоу фэдэхэмрэ
хъарджхэмрэ зэпэщэчыныгъэ
ахэлъэу тыхэку шагъэпсыгъагъ.
Экономикэм ыкIи уплэкIун Iоф-
шIэным пытэу аналэ зэрэтыра-
гъэтырэм дыкIыгъоу, культурнэ-
бытововой ыкIи кызымэт мэхъанэ
зиIэ товархэр нахыбэу ыкIи
ялэпкыхэмкIэ жъугъэху произ-
водствэм кыдыгъэкIыху гъэ-
псыгъэным илофыгъохэр финан-
с органхэм зэрахъэщыгъэх. Я
70-рз илэсхэм тыхэку фэдэхэм-
кIи хъарджхэмкIи зыпкытыны-
гъэ нэшанэ хэлъэу ыпкIэ лы-
кIуатэщыгъ.

— СССР-р щымылэжъ зэ-
рэхъугъэм, ащыгъур ары
Адыгейми къэралыгъо
лъапсэ зигъотыгъэр,

кыкIэлъыкогъэ пIалъэм
сыд фэдэ зэхьокIыны-
гъэхэр кыздыхыгъэху
пIытэра?

— 1991-рз илэсым кышчы-
ублагъэу Урысые Федерацием
ибюджет системэ яфитыныгъэхэм-
кIэ зэфэдэху лъэпсиц илэ хъугъэ:
федеральнэ бюджетыр, Урысые
Федерацием исубъектхэм ябюд-
жетхэр ыкIи муниципальнэ бюд-
жетхэр. Адыгеир Краснодар кра-
им кыхэкIыжы шъхьафитныгъэ
зиIэ субъект зэхъужымы, Адыгэ
Советскэ Социалистическэ Рес-
публикэм экономикэ хэхъоныгъэ-
хэмкIэ ыкIи финансхэмкIэ и Ми-
нистерствэ зэхэщэгъагъ. Нэужым
ащ зэхэщакIэу илэм зэхьокIыны-
гъэхэр фэхъугъэх. Джы тимини-
стерствэ цIэу илэ кышчежъэ
Адыгэ Республикэм и Президент
1995-рз илэсым щылэ мазэм и
10-м номерэу 2 зытэтэу кыды-
гъэкIыгъэ Указэу «ГъэцэкIэко
хабзэм игупчэ органхэм ыкIи
Адыгэ Республикэм иминистр-
хэм я Кабинет — Правительствэм
зэхэщакIэу ялэр зэхьокIыгъэным
ехылагъ» зыфиIорэм. А уна-
шъор кызыдэкIы уж финанс-
хэмкIэ апэрэ министрэу агъэнэ-
фэгъагъ 1985 — 1993-рз илэс-
хэм финансхэмкIэ хэку отделым
ипэщэгъэу Валентин Борисовыр.

— ТэшIэ 1993— 2002-рз
илэсхэм финансхэмкIэ
министрэ IэнатIэр зэрэ-
зепхъагъэр. А илэсхэм
япхыгъэ гукъэкIыжъхэм
зэфэхьысыжъ гъэнэфа-
гъэхэр уагъэшIыхэщтын?

— СшъхьэкIэ щытхъугъэу зы-
фэсэлъэгъужэу хэти кышIош-
ыныгъэу сыфаеп, ау занкIэу кьэс-
Iон слъэкIыщт республикэм
икъэралыгъо лъапсэ зэрэпытэрэм
диштэу тиреспубликэ иобшес-
твеннэ (къэралыгъо ыкIи муницип-
пальнэ) финансхэм джырэ лъа-
псэу ялэр зыуцугъэр а илэсхэм
къазэрэщегъагъэр. А лъэхъаным
зэхэдгъэуцогъагъэх ыкIи Парла-
ментым ыштэгъагъэх Адыгэ Рес-
публикэм и Законху «Адыгэ Рес-
публикэм ибюджет IофшIэн ехы-
лагъ», «Адыгэ Республикэм ихэ-
бзэлахь системэ ехылагъ» зы-
фиIохэрэр. Джащ фэдэу Урысые
Федерацием ибюджет зэфышчы-
тыкIэхэр гъэкIэжыгъэхэм ехы-
лэгъэ Концепциехэмрэ бюдже-
тым епхыгъэ федерализмэм хэ-
хъоныгъэ егъэшIыгъэным и Про-
граммэрэ гъэцэкIэжыгъэхэм
тегъэпсыкIыгъэу тиреспубликэ
ибюджет зэфышчытыкIэхэм ягъэ-
кIэжыны тифежъэгъагъ. КъэIо-
гъэн фае 1995-рз илэсым кы-
шчыублагъэу финансхэм къэралы-
гъо гъэIорышIэн ахэлъхъэгъэным
зы орган зыкIэ зэрэфэгъэзагъэр.
Ащ хэхъэх финансхэмкIэ Мини-
стерствэр, кьэлэ ыкIи район фи-
нанс органхэр. А орган зыкIым

кыхэушъхьафыкIыгъэху зэхэ-
щэгъэх чIыпIэ казначейскэ ор-
ганымрэ уплэкIу-ревизия кьулы-
кьумрэ. Урысые Федерацием
ибюджет системэ ипринцип зыкI-
хэм атегъэпсыкIыгъэу Адыгэ
Республикэм финансхэмкIэ и
Министерствэ федеральнэ чIыпIэ
органхэмрэ чIыпIэ зыгъэIоры-
шIэжыныым иорганхэмрэ Iоф
адешIэ. ХэгъэуэфыкIыгъэн фае
финансхэм къэралыгъо уплэкIун
яIэу гъэпсыгъэныр финанс орган-
хэм япшъэрылэ шъхьалэхэм зэра-
щыщыр. А гухэлъым пае Адыгэ
Республикэм иминистрэхэм я Ка-
бинет 1997-рз илэсым ифэшъо-
шэ унашъоу ышIи, финансхэмкIэ
Министерствэм уплэкIу-ревизи-
оннэ отдел щызэхэщэгъ.

— ФинансхэмкIэ мини-
стрэу ятIонэрэу уагъэнэ-
фагъэу, 2007-рз илэс-
ым кышчыублагъэу а
IэнатIэр зеохъэ. Ащ
кыкIэлъыкогъэ пIалъэм
сыд фэдэ еплъыкIэхэр,
зэфэхьысыжъхэр уигъэ-
шыхэра?

— КъэсымыIожьми ошIэ
2008-рз илэсым иятIонэрэ кIэ-
лэныкыо дунэе финанс кризи-
сэу кьезжэгъагъэм Урысые Фе-
дерацием зэрэщыгъэпсыгъагъэм
фэдэу тиреспубликэ кыныгъохэр
кызырэфыжыгъэхэр. Ащ кыхэ-
кIэу бюджетыр гъэцэкIэжыгъэ-
ным ыкIи хъарджхэр нахь макIэ
шIыгъэнхэм 2009-рз илэсым
пытэу тыналэ тедгъэтыгъ. Мыш
дэжым къэралыгъом пшъэры-
лэу зыфишIыжыгъэхэр гъэ-
цэкIэжыгъэнхэр пстэуми апэ
идгъэшъырэ Iофыгъоу къэнэ-
жыгъ. ЗыфасIорэр гъэсэныгъэм,
псауныгъэр къэухъумэгъэным,
культурым, транспортым яучре-
дениехэм ялофшIэн зыпкыты-
ныгъэ хэлъэу кьэгъэнэжыгъэ-
ныр, бюджетым епхыгъэ органи-
зациехэм ялофшIэхэм лэжып-
кIэр игъом ехъулIэу аратын
алэкIынуу гъэпсыгъэныр ары.
ТищыIакIэ федеральнэ бюдже-
тым кыкIыщт IэпыIэгъум пытэу
епхыгъэу зэрэщытыр кризисым
кыгъэлъэгъуагъ ыкIи нахь кьин
кышIыгъ. Шъыпкьэ, республи-
кэм хэхъоныгъэхэр ешIых, ащ
елхытыгъэу бюджетми илэс зэ-
кIэлъыкохэм зэхьокIыныгъэхэр
фэхъух.

— Ащ зэрэтетыр щысэ-
хэмкIэ кьэбгъэшъыпкьэ-
жыным уфэхъазырэу
кытшIошIы.

— Щысэхэм уалыхъужыныу
щытэп, пчъагъэхэм зэкIэри нафэ
кьашIых. 2001-рз илэсым рес-
публикэм иконсолидированнэ
бюджет сомэ миллиарди 2-рз
миллион 743,2-рз хъуштыгъ. Ащ

щышъу хэбзэлахь-
хэмрэ мыхэбзэ-
лахь фэдэхэмрэ
къатынуу щыты-
гъэр сомэ милли-
он 852,5-рз. Рес-
публикэ бюдже-
тым ихъарджхэр
сомэ миллиар-
ди 2-рз миллион
750,2-рз хъушты-
гъэх. Джы теп-
лын а кьэгъэ-
лэзгъуакIэхэр
2006-рз илэсым
зынэсыгъагъэхэм.
А илэсым рес-
публикэм икон-
солидированнэ

бюджет сомэ миллиарди 5-рз
миллион 545,6-м нэсыгъагъ. Ащ
щышъу сомэ миллиарди 2-рз
миллион 295,7-рз республикэм
фэдэу кышчыжыгъагъ. Рес-
публикэ бюджетым ихъарджхэр
сомэ миллиарди 5-рз миллион
545,5-м нэсыгъагъэх. Тызыхэт
2011-рз илэсым тшIтэмэ, про-
гнозхэм агъэнэфэр фэдэху ты-
зэхэщэрэр сомэ миллиард 12-рз
миллион 34-м нэсых. Ащ щышъу
сомэ миллиарди 6-рз миллион
296,3-рз хэбзэлахь ыкIи мыхэбзэ-
лахь фэдэху республикэм кы-
шчыжыгъыштыгъ. Хъарджхэр
сомэ миллиард 13-рз миллион
303,7-м нэсыштыгъ. Зэрэхъурэм-
кIэ, аужырэ илэсипшIым кы-
кIоцI зэкIэмкIи республикэм
иконсолидированнэ бюджет фе-
дэу кыIэклахъэрэр фэди 4-кIэ
нахыбэ хъугъэ, хэбзэлахь ыкIи
мыхэбзэлахь фэдэху республи-
кэм кышчыалэжыштыгъэр фэди 7-м
ехъукIэ нахыбэ хъуштыгъ.

— ФинансхэмкIэ Мини-
стерствэм зэхэщакIэу
илэм ыкIи пшъэрылэу
ыгъэцэкIэхэрэм ягугъу
кытфэпшIы тшIоигъу.

— Непэ Адыгэ Республикэм
финансхэмкIэ и Министерствэ
Адыгэ Республикэм икъэралыгъо
хабзэ финансхэмкIэ, бюджетым-
кIэ ыкIи хэбзэлахьхэмкIэ къэра-
лыгъо политикэр зэшIозыхырэ
игъэцэкIэко органу щыт. Мини-
стерствэм подразделение 13 хэ-
хъэ. Сыд фэдэ кыныгъэу Iэпэлэ-
сэныгъэ хэлъэу зэшIозыхын зы-
лэкIырэ IофышIэхэр зыхэт кол-
лективэу ар сыдигъуи щытыгъ
ыкIи щыт. Республикэм ихэхъо-
ныгъэхэм министерствэр занкIэу
е нэмыкI лэныкыохэмкIэ кы-
кIызэ зыхэмылажъэрэ ахэтэп.
Адыгэ Республикэм джырэ ибюд-
жет политикэ нэшанэу хэлъыр
республикэ бюджетым финан-
схэмкIэ зыпкытыныгъэ егъэгъо-
тыгъэным, шъхьафитныгъэ илэ-
ным, зыщыкIэгъэ лэныкыохэм
мылкур апэлугыгъэхан ылэкIэу
гъэпсыгъэным ателъытэгъэ Iофы-
гъохэр зехъэгъэнхэр ары. Респу-
бликэ бюджетым кьэклуапIэхэм
къатырэ фэдэху кыIэклахъэхэр
рэр нахыбэ шIыгъэнхэм ехы-
лэгъэ Iофыгъуабэ министерствэм
зэрехъэ.

Зы лэныкыо кIэзгъэтхызыз
уналэ теозгъадзэ сшIоигъу. Феде-
ральнэ гупчэм тиреспубликэ
межбюджет трансфертхэр кьыри-
тыхэрэр илэс кьэс нахь макIэ
мэхъух. Ахэр 2007-рз илэсым
процент 61-рз хъуштыгъэхэмэ,
2008-рз илэсым процент 58-м,
2009-рз илэсым процент 59-м,
2010-рз илэсым процент
50,2-м анэхъуу кьелыхыгъэх. Ащ

лъапсэ фэхъухэрэр республикэм
хэбзэлахь ыкIи мыхэбзэлахь фе-
дэху кышчыжыгъыхэрэр на-
хыбэ зэрэхъухэрэ закьор арэп,
Адыгэ Республикэм бюджет
икъуныгъэу илэ гъэтэрэзыгъэ-
ным пае федеральнэ бюджетым
дотациеху кьыритыхэрэм къазэ-
рщыкIэрэр ары нахь. 2009 —
2011-рз илэсхэм ар сомэ мил-
лион 704,4-кIэ нахь макIэ хъугъэ.

— Кыдгурэлэ ор-орэу
уасэ зыфэпшIыжыныр
зэрэжыныр ыкIи дэ-
хагъэу зэрэщымытыр.
Арэу щытми, нэмыкI
субъектхэм азыфагу ти-
республикэ сыд фэдэ
уасэ щыфэпшIын
плэкIыщтэу уеплъыра?

— Сэ сиепIыкIэ згъэфедэнэу
щытыгъэмэ, а упчIэм джэуап
къэсымытыжыныгъэкIи мэхъу.
Ау сызэрыгъозни щыл. Урысы-
ем и Минфин Федерацием исубъ-
ектхэм азыфагу щызэхышъгъэ
мониторингым кызыригъэлъэ-
гъуагъэмкIэ, бюджет IофшIэныр
зэрэзэхэщэгъэм идэгъутэкIи, фи-
нансхэм ягъэIорышIэн зэрэзэхэ-
щэгъэмкIи 2009-рз илэсым а
IофшIэныр нахь цыхъэшIэгъоу
зыщыгъэпсыгъэхэм тиреспубли-
кэ ащышъу агъэнэфагъ. 2010-рз
илэсым мониторингым кызыри-
гъэлъэгъуагъэмкIэ, бюджет Iоф-
шIэныр анахь лъэгапIэм лыIэ-
сэу зыщызэхэщэгъэ субъектхэм
Адыгеир ахагъэхъагъ.

— Урысые Федерацием
и Президент 2011-рз
илэсым шышъхъэу и
19-м номерэу 1101-рз
зытет Указэу кыдыгъэ-
кIыгъэмкIэ Юныгъом и
8-р финансистым и Ма-
фэу ыгъэнэфагъ. А мэ-
фэкIым ехъулIэу тари-
хым ыкIи джырэ тима-
фэхэм яхыIлэгъэ зэфэ-
хьысыжъхэр шушIы-
гъэнхэ фае, анахь Iо-
фышIэ дэгъухэми ацIэ
кьешъуIуагъэщын. Гъэ-
зетеджэхэр ахэм ащы-
тэгъэгъуазэхэба.

— Илэсыбэрэ шъыпкъагъэ
ахэлъэу шIэныгъэу ыкIи опытэу
ялэр финанс IофшIэным езып-
хыгъэхэм, шIу алэгъурэ сэнэхъа-
тымкIэ агу етыгъэу Iоф зышIагъэ-
хэм ыкIи ащ тегъэпсыкIыгъэу
бюджет-финанс системэм шIуа-
гъэ кыфэзыжыгъэхэм ящытху
пIоныр атефэ. Адыгеим ифинанс
системэ ялахышIу хэзышIыхъа-
гъэхэм, хэзышIыхъэхэрэм ащы-
шых Владимир Снесивцевыр, Ва-
силий Пискавцовыр, Александр
Шлеминыр, Николай Забарэ.
Хэку ыкIи республикэ лъэгапIэ-
хэм ащылэуу илэсыбэрэ фи-
нанс системэм гуетыныгъэ ахэ-
лэуу Iоф шашIагъ Ксения Заи-
киным, Лев Чистяковым, Мария
Куковица, Инна Новопоселен-
ких. Финанс системэм итхыдэу
пIытэ хъуштыгъэ 45-рз ащ Iоф
щызышIэгъэ Жэлэгъот Зое.

Адыгеим ифинанс системэ
итарихы лъэуж дахэ кышхъагъэ-
нагъ кьэлэ ыкIи район финан-
с органхэм илэсыбэрэ Iоф ащы-
зышIэгъэ ветеранхэм. Шэуджэн
районым ифинанс органхэм илэс
40 Iоф ащашIагъ Мэрэтыкыо
Раджэб, Дэгугъ Мэхъудэ, а рай-
он дэдэм ифинанс системэ гъэ-
пытэгъэным ялахышIу хашIы-
хъагъ ахэм ясэнэхъатэгъухуу
Тхъагъэнэ Биназиррэ Сихуу Дзэ-
хъанрэ. Кошхъэблэ районым фи-
нансхэмкIэ иотдел илэс 36-рз
Iоф щышIагъ Сэмэгу Юсыф. Ащ
щышъу илэс 20-м отделым ипэ-
щэгъ.

— Тхъауегъэпсэу, Долэт-
бый, республикэм имэ-
фэкIышхо ехылагъэу
тыкызыкIэупчIагъэхэм
джэуапышIу къазэрапты-
жыгъэмкIэ.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

ЩЭРДЖЭС МЕДЖЛИСЫР ЗАГЪЭУЩУГЪАГЪЭР ИЛЪЭСИ 150-рз ЗЭХЪУМ...

Гушлогъо зэIуIлэу Шъачэ щыIагъэм Урысыем иадыгэ общественнэ организациехэм щэрджэс меджлисыр зызэхащэгъэр илъэси 150-рз зэрэхуэгъэр цыхагъэунэфыкыгъ.

ПсышIуагъэрэ Шъачэ и Гупчэ районрэ ягъунапкъэ хуэгъэ-шIагъэхэу ащыхуэгъэхэм бэ къауатэрэр. 1861-рз илъэсым мэкъуогъум и 13-м адыгэхэм яшъхьафитыныгъэ ифэбэнэнэу илъэсыбэ зыкфудыгъэм икыгъэзаплэу ахэр хъун ылъэкыщтыгъ. Шапсыгъэхэм, убыххэм ыкIи абдзахэхэм яздегъэштэныгъэкIэ адыгэ лэкъо 12-м ялIыкIохэр Хэсэхом щызэIу-кIагъэх, тильэпкъ ишъхьафит зэIуIлэхэу зэрэхэащэрэр къа-луагъ, ыужыкIэ ащ щэрджэс меджлискIэ еджагъэх.

ЗэкIэ лъэпкъым органыкIэу зэхышагъэм ар управлениемкIэ икыэралыгъо структурэу хуэгъэ. НахьыпкъIэ Щэрджэсым ичы-налгъэ зэфэшъхьафэу итыгъэхэр зэхыгъэхьажыгъэх. Ау бэрэ щыIэнэу хуэгъэп — 1861-рз илъэсым имэкъуогъу мазэ кы-щегъэжыагъэу 1864-рз илъэсым ижъоныгъокIэ мазэ нэс.

... ЦэрыIо хуэгъэ зэIуIлэр

зыщызэхэащэгъагъэри агъэунэ-фыжыын алъэкыгъ. А чыIпIэм нэпэ санаториуе «Ставрополье» зыфилорэм илэзэпIэ корпус щыт. Тарихъ юбилеим имэхьанэ клэгъэтхыгъэным фэшI Дунэе Адыгэ Хасэм ипашэхэм уна-шъо ашIыгъ торжественнэ зэ-IуIлэр мы чыIпIэм щызэхэащэ-нэу, Меджлисыр кызызIуахы-гъэ мафэри агъэунэфыгъ — мэкъуогъум и 25-рз мафэр ары. Мы чыIпIэм тильэпкъ мэхьа-нэхэу зилэ политическэ уна-шъохэр щыштагъэх. Псыхъоу Псахэ икIэ адыгэ лIахъохэм япашэхэр къекIуалIэщтыгъэх, ахэр цыф цIэрыIуагъэх, ячы-гужъ гъунэнчъэу шIу алъэгъу-щтыгъ. Ащ фэшI апсэ агъэтIы-лыным фэхъазырыгъэх. Ахэм афэдагъэх Къэрандыкы Бэр-эдж Хьаджэр, Бэрэкъэ Исма-хылэ, Бабыкы Хьаджэр, Дэгү-мыкы Хьаджэр, нэмыкIхэри. Меджлисым изэхэщэн, ащ Iоф зэришIэщт шIыкIэм тхьамэфитIу фэдиз пэIуагъэхьагъ, щэрджэс шъхьэхыгъэ зэIуIлэм нэбгырэ 15 хагъэхьагъ, адыгэ субэтностхэм ацIэкIэ, Iэшъхэтет IэнатIэр здырагъаштэу Къэрандыкы Бэрэдж Хьа-

джэм фагъэшъошагъ. Тильэп-къэгъухэм ащ лытэныгъэ-шхо зэрэфашIыщтыгъэм ишы-хатэу.

Мы чыIпIэм зы километрэ фэдизкIэ пэчыжъэу псыхъоу Псахэ исэмэгү нэпкъ санато-риуе «Ставропольем» икорпус шъхьалэ тет. Меджлисым ищы-кIэгъэщт унэхэр — судыр, мэ-щытыр, нэмыкIхэр ашIых. Дипломатическэ Iофыгъохэми тильэпкъэгъухэр апылтых, адыгэхэм ялIыкIохэр Урысые императорым IуIлэнхэм фэшI Тамань, Лондон, Константино-поль Iоштыгъэх. Меджлисым язэрар рагъэкIыным фэшI па-чыхьэм икыулыкыушIэхэм зи кызытырагъанэ щыIагъэп. Кутаисы игенерал-губернато-рэу Кулюбакиным дзэ десант кырытIушIэхэ, 1862-рз илъэ-сым имэкъуогъу мазэ меджли-сыр агъэстыгъ. Ау ащ иIоф-шIэн зэпигъэгъуэгъэп. Бэрэдж Хьаджэм икыоджэ гупсэ — Мутыхуа (джы селоу Пла-стункэм) меджлисым изэхэ-сыгъохэр цызэхэащ. Щэрджэс меджлисым хэтхэм яаужырэ хасэ зыщыIагъэр заор аухы-ным ыпэкI. ЗыдэщыIагъэр

къуаджэу Кбаада (джы — Красная Поляна).

— Щэрджэс меджлисыр зы-щагъэуцугъагъэм дэжъ тыкы-щызэрэуцгоиным тильэпкъ зэ-кыогъэуцожыгъэнымкIэ мэхьанэшхо иIагъ, тижъыхэм шъхьэкIэфэшхоу афэтшIы-рэм ар ишыхьат, — ыIуагъ ДАХ-м ипрезидентэу Ажъахэ Къаншгъэобый. — Сэ лъэшэу сафэраз адыгэ общественнэ организациехэм ялIыкIохэу Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлъ-кыарым, Къэрэщэе-Щэрджэ-сым, Краснодар, ХышIуцIэIу-шъо Шапсыгъэм, Абхъазым кыарыкIыгъэхэу тигухэлхэм къадэзыгъэштагъэхэм.

ЗэIуIлэм хэлъжыагъэхэр щэрджэс меджлисым итарихъ епхыгъэ чыIпIэхэм ащыIагъэх, анахь чыIпIэ чыжъэу зынэ-сыгъэхэр къуаджэу Кбаада. Меджлисым иаужырэ зэхэсы-гъо зыщыIофгъэ чыIпIэр лIэ-шIэгъурэ ныкыорэ тешIагъэу кыыхагъэщыжыгъ. Общест-веннэ организациехэм япашэ-хэм адыгэ быракъхэр алыгъэу тильэпкъ гъогу кыин дэдэу кыкIуэгъэм, зэо мэшIуаеи зэрэхэкIодагъэхэм атегушыIа-

гъэх. Шъхомч чыгышхом ижъау чIэгъу шапсыгъэхэм яоб-щественнэ парламент итхьа-мэтэ гъэшIуагъэу ТIэшъу Мур-дин ишыкIэпшыи гучIэм нэ-сэу ымакы кырышщыгъ.

— Тэ тыадыг, Шъачэ ичы-дэлъф цыфхэм ташыщ, ти-цыфхэм яфэшъошэ шъхьэ-кIафэ, хабзэр зезыхьэхэрэм-рэ обществэмрэ къадээрэ-хьанэу тэгугъэ, — ыIуагъ Хы ШIуцIэ Iушъом щыпсэурэ ша-псыгъэхэм янахьыжъхэм я Со-вет итхьаматэу Гъошъо Рус-лъан.

— Щэрджэс меджлисым юбилей фэгъэхьыгъэ зэхэсы-гъом ягугъэ-гухэлхэр кышша-Iотагъэх ДАХ-м иисполком хэтхэу Едыдж Мэмэт, Бэгъу-шгъэ Адам, Адыгеим и Адыгэ Хасэ итхьаматэу Хьэпэе Арам-бий, Къэбэртэе-Бэлъкыарым и Адыгэ Хасэ итхьаматэу Хьа-шIуцIэ Мухьэмэд, Къэрэщэе-Щэрджэсым и НыбжыкIэ Ха-сэ ипашэу Жыжыу Тимур, нэ-мыкIхэми. КъэгущыIагъэхэм ащыщхэм кыкIагъэтхыгъ Краснодар крайм и Устав гъэ-тэрэжыкынкхэр фэшIыгъэнхэ фаеу, мыщ (краим), чыдэлъф лъэпкъхэм ялIыкIохэу адыгэ-хэр зэрэщыпсэухэрэр, Кубань игимни итексти быслымын цыфхэу мыщ щыпсэухэрэм шъхьакIо языхэр гушыIэхэу ахэтхэр ахэгъэкIыгъэнхэ зэрэ-фаер зыщагъэгъушIэ хуыцтэп, 2014-рз илъэсым Урыс-Кавказ заор зауыхыгъэр илъэси 150-рз хуыцт. Адыгэхэм я Дунэе Зэ-фэс зэхэщэгъэныри ишыкIэгъэ дэд а мафэу къэблагъэхэрэм япэгъокIэу.

НЫБЭ Анзор.

Зэнэкъокъухэмрэ ныбжыкIэхэмрэ

Сомэ мин 50 зырыз аратыщт

Мыекъопэ къэлэ администрацием ныбжыкIэ Iоф-хэмкIэ иотдел илъэс къэс зэхыщэрэ зэнэкъокъоу, шIухьафтынэу муниципальнэ Грантыр зэрылым кIэу зэфэхьысыжъхэр фашIыгъэх. Адыгеим иобщественнэ организациехэмрэ сэнэхьат хэ-хыгъэхэр зыцарагъэгъотырэ еджэпIэ зэфэхьаф-хэмрэ зэнэкъокъум кырахьылIэгъэ проекти 10-м, анахь дэгъуи 3-р комиссием кыыхыгъэщыгъ.

Ахэр Мыекъопэ дзэ-пат-риот клубэу «Новобранец» зыфилорэр, зымылэгъухэрэм я Урысые обществэ ишъо-лыр отделение, Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым иколледж арых.

Клубэу «Новобранец» про-граммэу «Чужих детей не бы-

вает» зыфилорэр кыгъэхьа-зырыгъ. Ащ ныбжыкIэхэр патриотхэу плугъэнхэр, обще-ственнэ IофшIэнхэм ахагъэлэ-жъэнхэр, кIэлэ Iэтахьохэм адэ-лэжъэнхэр кыдыхэлъытагъэх. Ветеранхэм аIуIлэнхэр, зэо зэ-фэшъхьафхэм ясаугъэтхэр ара-гъэлъэгъунхэр, къалэм игъэкъ-бзэн, игъэдэхэн ныбжыкIэхэм

яIахьышIу халъхьаныр проек-тым кыдылгъытэрэ Iофтхьа-бзэх.

Зымылэгъухэрэм я Урысые обществэ ишъолгыр отделение ипрограммэ, хьафизэхэму, сэ-къатныгъэ зилэхэм атегъэсы-хьагъ. Ахэр зыхэлэжъэнхэ алъэ-кIыщт спорт лъэпкъхэу гор-болым ыкIи торболым Мые-къуапэ зашегъэушъомбгъу-гъэным фэгъэхьыгъэ проектыр къагъэхъазырыгъ.

Мыекъопэ къэралыгъо тех-нологическэ университетым иколледж «Виртуальный дом» зыфилорэ проектыр щыIэны-гъэм щыпхырищыщт. Ар бэу зэтет унэхэм электроннэ пас-портхэр апылхьэгъэнхэм фэ-гъэхьыгъ.

Мыекъопэ къэлэ админист-рацием кызырэщытаIуагъэм-кIэ, зэнэкъокъум текIоныгъэр кышчыдэзыхыгъэхэм сомэ мин 50 зырыз аратыщт.

Адыгеир кыщагъэлъагъо

Ионыгъом и 6-м кыщегъэжыагъэу и 13-м нэс «Се-лиА-2011-рз» ыцIэу ныбжыкIэ форум Астрахань щыкIошт. Ащ Адыгеим иныбжыкIэхэр хэлэжъэщтых.

Республикэм илIыкIо куп ныбжыкIэ нэбгырэ 30 хэ-хьагъ. Ахэр анахь студент чан-хэр арых. Къыблэ федеральнэ шъолгырым мыщ фэдэ форум апэу цызэхэащ. Сэнаушыгъэ зыхэлъ ныбжыкIэхэм IэпыIэ-гъу афэхъунхэр Iофтхьабзэм ипшъэрылъ шъхьаI. Бизнесым, творчествэм хэхьоныгъэхэр ащашIынхэмкIэ, гукъэкI гъэ-

шIэгъонхэр зилэхэр гъогу тэрэз тегъэхьэгъэнхэмкIэ, ягукъэкI-хэр щыIэныгъэм щыпхыра-щынхэмкIэ IэпыIэгъу афэхъу-гъэным Iофтхьабзэр тегъэпсы-хьагъ.

Адыгэ Республикэм ныб-жыкIэ IофхэмкIэ и Комитет ипашэу Къэрэгъэбнэ Мыхьамо-дэ кызырIуагъэмкIэ, мастер-классхэм, зэдэгущыIэгъухэм

ныбжыкIэхэр ахэлэжъэщтых. Шъолгыр зэфэшъхьафхэм кыарыкIыгъэ ныбжыкIэ чан-хэр яшIэныгъэхэмкIэ зэдэгъэ-щтых.

НыбжыкIэ форумым гу-къэкI гъэшIэгъонхэр щызы-шIыгъэхэу Адыгеим кызыгъэ-зэжыхэрэр апэкIэ лыкIотэ-щтых. Ионыгъом и 12-м кы-щегъэжыагъэу и 18-м нэс рес-публикэ ныбжыкIэ форумэу Мыекъуапэ щыкIоштым чы-пIэ шагъотыщт.

ДАУТЭ Анжел.

ТигумэкIхэр

АдыгабзэкIи нахьыбэу тырарэтх

Мыекъуапэ и Мафэ Адыгэ Республикэм икыэлэ шъхьалэ фытырагъэпсыхьагъ. Концертхэр, спорт зэнэкъокъу гъэшIэгъонхэр зэхэащэщтых.

Къалэм и Мафэ фэгъэхьы-гъэ тхыгъэхэр урам шъхьа-Iэу Краснооктябрьскэм щыо-лэгъух. Уяджзэ, уикъалэ идэхагъэ нэгум кыкIэуцо. Къэлэ паркым итеплъи да-хэ хуэгъэшъ, мэфэкIым нэб-гырэ шгъэ пчъагъэ щызэIу-кIэщт.

Мыекъуапэ Адыгэ Респуб-ликэм икыэлэ шъхьалэу зэрэ-щытыр кызыдэплъытэкIэ, урамэу Краснооктябрьскэм нахь зыщыоплтыхьэ. Почтэм дэжъ «Спсэ зыхэлъэу си Мые-къуап!» ыIоу адыгабзэкIэ зэ-

рэщытетхагъэм тегъэгущIо. Ау ащ укыблэкIэу къэлэ пар-кым унэсыфэкIэ зэкIэри уры-сыбзэкIэ зэрэтхыгъэм уегъэ-гумэкIы. Урысыбзэмрэ адыга-бзэмрэ тиреспубликэ икыэра-лыгъуабзэхэу зэрэщытыр къа-лэм ипашэхэм дэгъоу ашIэми, агъэфедэрэп.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Сурэтым итыр: къалэм и Мафэ фэгъэхьыгъэ тхы-гъэр кызыщылыгъэгъорэ чыIпIэр.

ЛЪЭКЪУАЦІЭХЭМРЭ ТАМЫГЪЭХЭМРЭ

III. Адыгэ лъэкъуацлэхэм яшлэжъ къэкълуаплэхэр

Лъэкъыр лъэкъо-лъэкъоу зэхэт. Лъэкъуацлэу лъэкъо нэпчъ илэм ыныбжыи, къэкълуацлэу лъапсэу илэри зэфэшъхьафых.

Цыфлэпкъым анахъ байныгъэ-шхоу илэм ащыщых цыфым идунэеплъыкълэ, ихэбзэ-зекълуацлэхэр, лорыуатэу илэхэр. Ахэм хышхэр лъагъэкълотэрэ къодыеп, ащ шыщ шыпкъэ мэхъух. Ижы дэдэм къыщегъэжыгъэу цыфым игушысэкълэ лъыдэсызэ, ихышхэ шлэжъу илэм, духовнэ клэнэу илфыгъэхэмрэ ахэм къагъэкълотэрэу ныбжыкълэхэр ыплунхэр зэрипшъэрлыр, ацкълэ лъэкъыр е лъэкъор мыкълодынхэм-кълэ, ахэм хахъо ашынымкълэ мэхъанэшо зэрилэр дэгъоу къыгурылоштыгъ.

Цыфмэ, лъэпкъмэ, лъэкъомэ къахэхорэ ныбжыкълэхэр зэзыпхы-рэр, блэкълыгъэмрэ къэкълотшымрэ ясаутгъэтыр жэбзэ лорылотэ зэфэшъхьафхэр арых. Ахэм зыкълэ ащыщых лъэкъохэмрэ лъэкъуацлэхэмрэ афэгъэхьыгъэхэу лорыуатэхэм къахэфэхэр.

Ащ фэдэ угъоигъэ байныгъэм адыгэ лъэкъуацлэхэм лъапсэ афэхун ылъэкълэнэу къахэфхэр бэ. А материальнэу баих адыгэ ордэ-дыжхэр, таурыхыжхэр, къауатэхэу къатхыжыгъэхэр, научнэ лъапсэ зилэ тхылъ зэфэшъхьафхэр. Лъэкъуацлэхэмкълэ къэкълотлэшлэх «Записки о Черкесии» (Хан-Гирей), «Фольклор адыгов в Турции», «Вдали от Родины» (Думанов Х.М., Налчик, 1994), «Мыкълосэрэ жъуагъохэр» (зэхэзыгъэуцаугъэр Шхьэлэхъо Абу, Мыкълуацлэ, 1994), «Адыгейский топонимический словарь» (Меретуков К.Х., Майкоп, 2003), нэмыкълэбэхэр. Джащ фэдэу мы лорыгъом фэгъэхьыгъэ статья зэфэшъхьафэу журналхэу «Генеология Северного Кавказа», «Зэкълэшныгъ» зыфилохэрэм, нэмыкълэхэм къадэхьагъэр макълэп. Нарт эпосым илшыналэхэри лъэкъуацлэхэмкълэ баих.

Зигугъу къэсшыгъэхэм ыкълэ мыхэм анэмыкълэу згъэфедэгъэхэм зэфэхьысыжъу сагъэшлэр зы —

тиадыгэ лъэкъуацлэхэм анахьыбэ дэдэхэр охътэ чыжъэм шылэ хъугъэх, къалотгъэхэрэмрэ атхыгъэхэмрэ чыплэ гъэнэфагъэ ахэм ащаубыты, япчъагъэ мин заулэ мэхъу.

Нарт эпосым лъэкъуацлэу къыхафэхэрэр шъэ заулэ мэхъух. Ахэр тым ыцлэ къытекълэу къу-р зыпытхэр: лалэджыкълэ, Азэматыкълэ, Хымышыкълэ, Къайтыкълэу... Нэмыкълэ лъэкъуацлэхэр цыфым ыпкъ-нэпэ зэхэлъыкълэ, изекълотлэ-шыкълэ афэгъэхьыгъэх: Инымыкълэ, Дэгъу, Дэгужыкълэ, Дыгу-мыдж, Шхуцжыкълэ, нэмыкълэхэр. Лыгъэ зыхэлъэу, лъэпкъым фэшъыпкъэу шылагъэмэ альэкъуацлэхэр цыфмэ зэлъашлэхэу къахэнэжыгъэх: Шэрэллыкълэ, Чэчан, Шэбатныкълэ, Хыатыкълэ, нэмыкълэхэр.

Адыгэ лъэкъуацлэхэу шыщым нахьыбэ «Мыкълосэрэ жъуагъохэр» зыфилохэм къыщытыгъэх. Мы тхылым къызфилорэ лъэкъуацлэхэм яхьыллэгъэ сатырхэм бэ дэд къауатэрэр. Ахэм зэкълэмэ зы статьям уакъышытегушылэныр зэшлохыгъуай. Ау шысэ заулэ къэзгъэлъэгъон.

Шхьэлэхъо Абу мырзуштгъу тхылым щетхы: «Къауатэу къагъэ-лъагъохэрэмкълэ лыхъужъ ордэ пщынэлыгъ-гъыбзэхэмрэ къэбарыжъ-таурыхыжхэмрэ зэпэблагъэх, къызэралорэ псэлэ шыкълэ-гъэпсы-кълэмкълэ зетекълэ нахъ. Мыхэм темэ зэфэшъхьафхэр ялэх: 1) лэкълэ пыйхэм зэрапэуцужыгъэхэр; 2) ежъ лъэпкъ клотлым зэмызэгъыныгъэу хэлъыгъэр; 3) адыгэ лъэпкъ зэфэшъхьафхэм зэрэх-зэрэшхэу азыфагу илгыгъэр» (н.20).

Гушылэм пае, лъэкъуацлэу Хыатитэр адыгэхэм япсэрэ лъэпкъэу я 4 — 3-рэ илээс минхэм тизрэ ыпэ-кълэ тарыхым къыхэфэ. Ащ ишы-хьагъы «Хыатитэмэ япшыналъ» зыфилохэм исатырхэр:

**«Хыатитэуи тятэжъхэр
Лъэпкъыжъхэм ащыцэу
Тхыдэжъмэ къауатэ.
Хыатитэмэ япшыгъошхо
Хышхо кълыым шылэу
Шэрылоу зегъгу,
Ягъуапкъи Мысырым
Хыатитэмэ нагъэсы...»** (н.48).

«Очэпщ Плъыжыкълэу къуаджэмкълэ мы чылэм, Очэпщые, пэмычыжъу

щысыгъ. Ащ пелыуаныгъэхэр зэри-хъэу шытыгъ» (н.142).

«Шэрэллыкълэу Къызбэч Тыгъужы-кълэу. Адагумэ псыхъо лусыгъэу къуаджэу Нашгъхэ 1777-рэ илээс-сым къышыхъугъ. Я XVIII-рэ ллэ-шлэгъум ыкълэхэм ыкълэ я XIX-рэ ллэ-шлэгъум иапэрэ клэлъэныкълэ адыгэ шьолъырым анахъ лыхъужъэу исы-гъэмэ ащыщыгъ» (н.168). «Ша-псыгъэ анахъ лъэкъо лэшэу исыгъэ-хэм ащыщыгъэх Абатэхэр» (н.180).

«Фэрзэпэ заом иорэд» лыхъужъ ордэу адыгэмэ ялэмэ ащыщэу Шхьэлэхъо Абу хегъэунэфыкълэ. Мы заор зышылагъэр 1840-рэ илээс-сыр ары, лыхъужъэу ордэу зышлэ къырилохэрэм ащыщых Шэбэнэ Хыатыгъу, Хыатыгъу Салымчэрые, Даур Хыапакълэ, Шэуджэн Тлахырэ, Дэгужыкълэу Хьэджалэ, Алкъэсы-кълэу Заурбэч, нэмыкълэхэр.

Цыфмэ зыхэлъэжъгъэу лорыуатэу «Тыркуем ис адыгэхэр. лоры-уатэрэ» зыфилоу Адыгэ къэралыгъо университетым 2004-рэ илээсым къыхаригъэутыгъэр лорылотэ гъэ-шлэгъонхэмкълэ бай. Ащ игъусэу хэзгъэунэфыкълэм сшлоигъор адыгэ лъэкъуацлэхэри бэ дэдэу ащ зэрэдб-гъотэштхэр ары. Ахэр мин лэпэ-цыпэ мэхъух. Ахэм анахьыбэ дэдэр непэ тшлэрэ лъэкъуацлэх. Ау етлани ма-кълэп аугъоигъэ лъэкъуацлэхэм къа-хэмыфэу шылэр. Ахэм ащыщых Быхъунэ, Быргъут, Джащъукълэ, Елыкълэ, Ежъан, Кланц, Кълэфау, Мэрдэт, Нэгъоллыжъкълэ, Нэсыжъ, Ныбэбгъой, Пэнэшлэжъ, Панилэ, Талэ, Тэутэклэ, Тыоп, Хъухъу, Хыал-бэд, Хыашт, Цулэ, Цухъуныкълэ, нэ-мыкълэбэхэр.

Мыш узэригъэушысэрэр адыгэ лъэкъуацлэхэу къэугъоигъэхэр зы чыплэ шыгъэнхэмкълэ нэмыкълэ хэ-гъэгъухэм арыс адыгэхэм альэкъуа-цлэхэм якъэутоин фэгъэхьыгъэу лоры-шлэн гъэнэфагъэ зэхэцэгъэн зэрэфэ-ер ары. Тэшлэ, Адыгэ хасэхэр хэгъэ-губэхэм арытых. Ахэм ащыщ зыфа-гъазэмэ дэгъоу къысшлэшлэ. Ахэр Адыгэ Дунэе Хасэм шызэфэзыхы-сыжыщт куп шылэ хъумэ, мы лоры-фэр зэшлохыгъэу хъун ылъэкълышт.

Адыгэ лъэкъуацлэхэм лорыуатэхэм чыплэ гъэнэфагъэу зэрэау-бытырэм имысакъоу, чыплэхэм лъэкъуацлэхэр е цлэхэу лъэкъуацлэ хъужыгъэхэр ялэх. Ахэр псыхъо-хэм, къушхьэхэм, хъоухэм, мэххэм,

лапчъэхэм, гъэхъунэхэм, шьофхэм, луашхьэхэм, мэкълуплэхэм, нэмыкълэхэм ацлэхэу дунаим къытенэжы-гъэх. Ар нафэ къешлэ Мэрэтыкълэу Къасимэ итхыгъэу «Адыгейский топонимический словарь» зыфи-лорэм. Псым, псынэм, псыхъом афэгъэхьыгъэу адыгэ лъэкъуацлэу гушылалэхэм дэтыр макълэп. Ахэм ащыщых Абыдэкълэу ипсын, Адагъо ипсын, Анцокълэхэм япс, Аульэпс, Бэстэ псын, Гъыдзэмэ япсын, Къан-даурмэ япсынэжъ, Хыагъундэкълэм ихъуат, нэмыкълэбэхэр.

Адыгэхэм ащыщхэм япсэуплэ-щытыгъэхэу шылагъэхэм къапкъыры-кълэу бгыхэм, къушхьэхэм, темэн-хэм, луашхьэхэм лъакохэм ацлэ ахьыщытыгъэу хышхьэмэ къыхэнэ-жыгъэх: Абдзахэмэ луашхь, Аб-дзэхэу къушхь, Абэтэу тэмэтх, Афэ-сыжымэ луашхь, Сыхъумэу якъу-шхьэу тлуакълэ, Цуукълэу луашхь, нэ-мыкълэбэхэр.

Унэгъо, губгъоу лорышлэнхэр адыгэ-хэм зыщызэшлуахыщытыгъэу чыплэ-хэм ащыщхэри лъэкъуацлэхэм ягъу-сэхэу макълэп Мэрэтыкълэу Къасимэ итхыгъэу къызэрэхафэрэр. Ахэм ащыщхэу шысэ заулэ: Алэлэу Хыану имэшшлэлэ, Ахэджаго ихашъу, Ацу-мыжъ Адышэ имэкълуплэ, Бгъанэ-мэу ямэкълуплэ, Лылуужъу ишъоф, Ны-бэрнэкълэм ихъас, Тыгъум ибжылу, Цунтлыжыкълэу ишэхъопшыплэ, Цуе-къомэу ямэз, Шэрэллыкълэу имэкълуплэ, нэмыкълэбэхэр.

Заом, сакълэныгъэм, клотылэу чыплэхэм афэгъэхьыгъэу чыплалэ-хэр тилэх: Мэрэтыкълэу икъэрэгъу-лыплэ, Хыашхъуанэу иплэлэ, Хыа-мырзэу ихэкужъ, Цушхьэхэу ихэкужъ, нэмыкълэхэр.

Лъэкъомэу ацлэклэу шылэу хъугъэ хьаблэхэри, къуаджэхэри, станицэ-хэри, къутырхэри макълэп: Беда-ныкълэхьабл, Бэджэнэхьабл, Джэн-чэтэхьабл, Пшыжъхьабл, Даур-хьабл, Ордэнэхьабл, Хьорэллэу къуадж, Хъунэу Хыамедэу икълутыр, Хьаджэмыкълэхьабл, Хыапакълэу икълутыр, Цурмыт къуадж, Абдзэхэ-хьабл, Бгъошэхьабл, Бжэшлохьабл, Боджэкълэу къуадж, Бгъэдэдырхьабл, Бэрэкъэеу станиц, Бэслэнэхьабл, Гъумэу къал, Делэкъэрэу станиц, Къанэкълэу станиц, Къуиужъхьабл, Мэхъош станиц, Пумэу къал, Унэ-рыкълэхьабл, Хэкужыкълэхьабл, Хыанхьабл, Хыакурныкълэхьабл, Хыа-къунэхьабл, Хыатхэлэу тыку, Хыа-тыгъужыкълэу, Цушхьэхьабл, Шагуджхьабл, Шапсыгъэ, Шьогу-кълэхьабл, Шьолэхъуу къуадж, Шэ-бэнэхьабл, лэпшынэхьабл.

Лъэкъуацлэхэм яшлэжъ къэкълотлэ заулэ клэклэу шыпкъэу шысэу къэз-гъэлъэгъуагъ. Адэу лъэкъуацлэ, ти-лъакоу хышхьэу тэшлэхэ? Къытклэ-хъухэрэу ныбжыкълэхэм ятэгъашлэ-ха? Мы упчлэхэм къыкълэтыкълорэу тхыгъэр афэгъэхьыгъэшт.

ЦУЕКЪО Алы.

(Джыри къыкълэтыкълотт).

Япон заом иветеранхэр рагъэблэгъагъэх

1945-рэ илээсым Германиер зызэхакъутэу нэуж Японием илофхэр къызэлыхьагъэх, гъусэ имылэжъу изакъоу къэнагъ. Арэуштгъу зэрэхъугъэр къыда-лыгыт, Советскэу Союзым ипа-шэхэм рахъухьагъ империали-стическэу Японием илоф джащ шаухынэу, ащ нахъэу къэмы-хыжынымыкълэу амалэу шылэ-хэр къызфагъэфедэнхэу. Клэ-кълэу къэплон хъумэ, Советскэу Союзыр Японием еон фаеу уахътэм къыгъэлъэгъуагъ.

Советскэу Улэшыгъэу Клуацлэ-хэр а заом фэгъэхьазыргъэн-

хэр, Японием идзэ хышыпыкълэ-гъэхэр зэхэгъэтэкълэгъэнхэр апэу къызщегъагъэр Къырым — Ялтэу шылэгъэу конференциеу У. Черчиллэ, Ф. Рузвельт ыкълэ И. Сталиныр зыхэлъагъэхэр ары. Ащ пае СССР-м и Апшлэ-рэу командованиеу квантуныдзэр зэхэгъэтэкълэгъэным фэгъэ-хыгъэу план ыгъэхьазыргъ. Ар къаухъурэнышгъ, куп-купэу зэбгыраутыгъэ агъэкълэуныр рахъухьагъ. Ауштгъуи ашыгъ. Клэклэу къэплон хъумэ, фа-шист Германием анахъ гъусэ пытгъу Къокълэплэм шырилагъэр

къэмыхыжынымыкълэу ашлэгъ. Юныггом и 3-м американскэу линкорэу «Миссури» зыфило-рэм капитуляциеу шышыкълэ-тхэи, ащ тетгъу заор аухыгъ.

Джащ фэгъэхьыгъагъ вете-ранхэм я Адыгэ республикэу совет джырэблагъэу шызэхашгъ-гъэгъэу зэхэхэр. Мыш къыра-гъэблэгъагъэх япон заом хэлэ-жыгъэу ветеранхэу Мыкълуацлэу шыпсэхэрэр. Ахэр Тыу Амин, Михаил Зиганшин, Николай Короткиныр, Василий Карпо-выр, Виктор Усольцевыр. Зэхэ-сыгъор зэришагъ контр адми-

ралэу Тхыагъэпсэу Мэджыдэ.

Советскэу япон заор зыпэ-кълэклэу ветеранхэм ягукъэ-кълэжыкълэу къалотэгъэхэти, зэхэ-сыгъом къэкълотлагъэхэр ашло-гъэшлэгъонэу едэлугъэх.

— Германием тытекълэуи, тыгу псэфыжыгъэу тыхэт тшлэшлэу, Японием ащ къы-хэхьажы, тызхэтгыгъэу дээр а заом хэлэжыагъ, — ело Тыу Аминэ. — Тыздашэрэри къыта-мылоу, мэшлокум тыраугъуайи, квантуныдзэу хышыпыкълэу гъэр зыдэщылэу чыплэм тыкълэагъ. Ау тинасып къыхыи заор псын-

кълэу аухыгъ, тэри псаоу тыкълэ-хэклэжыгъ.

Непэ Японием шызуагъэхэм ащыщэу Адыгеим нэбгыри 9 нахъ къынэжыгъэп, адрэхэм ядунай ахьожыгъ.

Зэхэхэм къышыгушыла-гъэх Улэшыгъэу Клуацлэхэм я Адыгэ республикэу комитет итхьаматэу Л.С. Рудяк, Анд-дырхъоу Хъусенэу ыцлэу зыхы-рэу республикэу фондэу «Текло-ныгъ» зыфилохэм ипащэу Чы-назыр Аслъан, нэмыкълэхэри.

Ветеранхэр нэужым ахьа-кълэгъэх.

ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат.
Ветеранхэм яреспубликэу совет ипресс-секретарь.

ПСЭГЪУБЭ КЪЫНОТАГЪЭХЭР

(КъызыкІэлыкІорэр
шыиъхъэІум и 3-м
къыдэкІыгъэ номерым ит).

ЦЫФ ХЪАЛЭЛХЭР

Къуаджэм анахъ баеу дэсым
мэлэичыр къыфэкІуагъ.

— Узыфаеу зы лъэІу къып-
фэсІэшт. Мазэ тешІэмэ сы-
къэкІощтышъ, къегупшыс. Ау
зыщымыгъэгъупш, къыпфас-
шІэрэ дэдэр фэдитІоу уигъу-
нэгъу фэсІэшт.

Іуагъ.

— Нахъыжъым непэ Іоф-
шІэным къырихынышъ, мэкүхэ
къысфихыынэу шытыгъ. Зыми
изгъуатэрэп, — ыІозэ гъыным
нахъ лъэшэу къыпидзэжыгъ.

ЕсІощтыр сымышІэу сызэ-
тенагъэу тІэкІурэ сыщытыгъ.

— УиІахъ сэ къысфигъэ-
нагъ, мары къыпфэсхы-
жышт, — сІуи, сыкІожыи хъ-
дэм ыжэкъ зэрэкІэспхэжыи
ІэплэкІрэ, мэкүхэ тыкыррэ
сІыгъэу къэзгъзэжыгъ.

КІалэр мэкүхэм бэрэ еплъыгъ.

— Мыр ежъ иІахъ ары. Сэ
нахъ иныр къысфигъанэщтыгъ,
— ынэхэр къыкІотэу къысэ-
плъыжыгъ.

— Сымэджэ дэигъ, зэхигъэ-
кІокІэгъэнкІи мэхъу, — сІуагъэ.

Хъадэм ыжэкъ спхыжызэ
сегупшысэщтыгъ, «дунаим
тхыамыкІагъоу тетыр зэкІэ зэ-
хэугъоягъэу гъаблэм зэрехъэ,
Алахъым чатэкІэ пшъхъэ па-
регъэупкІ, ныкыльфыгъэ за-
къоу уиІэм гъаблэм уримыгъэ-
плъыжыи нахыи».

ИСКУССТВЭХЭМКІЭ ЕДЖАПІЭХЭМРЭ ШЫПЭНЫГЪЭМРЭ

ХэкІыпІэр къызэдагъоты

ИскусствэхэмкІэ Адыгэ
Республикэм иеджапІэ-
хэм япашэхэм язэлукІэ
Мыекъуапэ шыкІуагъ.
ИльэсыкІэ еджэгъур зэрэ-
рагъэжыагъэм, 2010 —
2011-рэ ильэс еджэгъур
зэрагъэкІуагъэм, нэмыкІ-
хэм атегушылагъэх.

Зэхахъэм искусствэ-
хэмкІэ кІэлэцІыкІу еджа-
пІэхэм япашэхэу Шхонч-
бэшІэ Мурат, Пщыпый

Аскэр, Мыгу Светланэ,
НапцІэкъо Тэмарэ, Татъа-
на Кардаильская, Зэ-
хъохъу Нурыет, нэмыкІ-
хэри хэлэжыагъэх. АР-м
культурэмкІэ иминистрэ
иапэрэ гуадзэу Нафиса
Васильевар, культурэмкІэ
Министерствэм иотдел
ипашэу Шэуджэн Бэлэ,
искусствэхэмкІэ еджа-
пІэхэм методикэмкІэ яка-
бинет ипашэу Маргарита

Сметан, фэшъхъафхэри
къышыгушылагъэх. Ха-
бзэм къафитІупшырэ ахъ-
щэмкІэ кІэлэцІыкІухэр
зэрэрагъэдждэщтхэм, нэ-
мыкІ хэкІыпІэхэр зэрагъэ-
федэщтхэм яеплъыкІэхэр
къараІолагъэх.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Сурэтым итыр: Пщы-
пый Аскэр зэхахъэм
къыщэгущыІэ.

Енэбым зыкъызыщызэлуихырэ лэахъаныр

ДЖУМА Ахуба.
(Абхъаз тхакъу)

Рассказ

(Къызыкълъыкълорэ
Юныгъом и 8-м
къыдэжыгъэ номерым ит).

Клохэзэ зыпшыхэкъ, пхъемышъу къутамэхэр къыпакълыхэти, зэтыралъхъэщыгъэх, ахэм защагъэпсэфыштыгъэ. Кълэмфэ мээ чыиэм макъи, лъакъи кыыхэкълыхыгъэп, гуи-псыихэу шыгумэкълыхыгъэ. Машло зэралъыни ялагъэп. Джауштыгъэ мафэхэр клонштыгъэх.

Мафэ горэм улагъэм илофхэр къахылабгъэхэу кылуагъ:

— А си Афинэ цыкълу, сыпсэм фэд, джаш нахыбэ сфэлъэкълыхыштытэп, сыхкълыхыштытэп ыкъл. О зыкызыр-рэгъэнэжыштыгъэм ыуж ихъ, сэ пкъл силэжъэп, згъэшлэщтыр сыухыгъэ. О упсаоу уцэлэфэ кызышлогъэшл сэри чышхъашъом сырыклорэм фэдэу. Сэ сыкыэгъани, о пшъхъэ илоф ыуж ихъ, кло.

А гушылэхэм машлом фэдэу бзылфыгъэр къызэкълэгъэнагъ. Занклэу клалэм ынэмэ аклалпъээз, клэнаклэрэм фэдэу рилуагъ:

— Дэгъуба адэ, хъярклэ! Ара адэ сыкызыхыгъэ мафэмклэ укыызэр-рэгъушлорэр? Сызакъоу сыкыб-гъэнэн угу хэлъ, ара? Шлуафтын дэгъу кысфэшлыгъ!

Ар нэгъуэлпэгъу горэмклэ кы-лоштыри ышлэщтыри ымышлэу шы-лыгъ.

— Къысфэгъэгъу, Афина. Ори ошлэба сэ ош нах лъаплэ зэрэсимылэр. А-енасын, тадэж тисыгъэми! Чыгым дэлэбэж, сэхыр зытелъ къутэмэ цы-клур кыгуиыкълэ кыфиштыгъ.

— Убыт, си Афина, сикъэгъэгъэ лэрам. Къэгъэгъэу дунаим тетыр зэкълэ непэ кыюстыныгы.

«Ары, — гукълэ зэриложыгъ бзылфыгъэ цыкълум, — джыдэдэм ащ склуа-члэ кыыхыгъэхъоныгъи, узгъэпшлагъэми. А мафэр — декабрэм и 16-р сэ сыкызыхыгъэ мэфэгъэп. Сэ сы-кызыхыгъэр нэмыкл мээгагъ ыкъл мэфэгъ. Ау аущтэу сымышлыгъэмэ, сы-дэуштыгъэ сишлуагъэ озгъэкъл, угу къэслэтын, укызыбгынэрэ пкълуа-члэ кызытэгъэузон слъэкълыхыгъа? Укызырэлэжыгъагъ ыкъл, ау бэ бгъэшлэжыгъгъэп... Къутэмэ штыгъэ цыкълур кысфэбгъани, нэмыкл дунай укълыхыгъ...»

Сыда сэ шлэн слъэкълыхыгъэр? А мээым о укыыхэнагъ, сэ Тхъэм зэ-риухэсыгъэу, псаоу сыкыэнэгъагъ. Ащ ыуж джыри илэситло заом игъогу-хэм сатетэу бэ зэпысчгъэр. Бэп къэ-нэжыгъагъэр Теклонгъэр къыдэт-хынымклэ, а лагъымэ мыгъор кы-зысклахэм... А лэахъаным слъакъо-хэр памыхыхэу кысфэгъэнэжыгъа-гъэхэми, мары джы ахэм сахыжы-рэп. Саугъэтри загъэуцукълэ, ащ сынэ-мысышгъунклэ, къэгъэгъэ лэрами кып-фэсымыхышгъунклэ мэху — саугъэ-тыр зыфагъэуцуштыгъэ ори уащышба.

Хъау, ошлэ-дэмышлэ лоф хэлъыгъэп а мафэм чылысыжъ цыкълум дэж о уулагъэу укызырэлэжыгъагъагъэм. А мафэхэм сэ кызыгурилогъагъ — оры нах, нэмыклэп, оры сэ синасып, сишылэныгъэ зэспхын слъэкълыхыгъэ закъор. Цыфмэ ало: енэбыр шэлэфэ, зэ нылэп къэгъагъэ кызырэлэжыгъэр.

Джа лэахъаным сэ сиенэби кызылу-хыгъагъ, ау зэо мэхъаджэм имэшлуае ыстыгъ, чыиэ гукълэгъунчтэм шъа-мысыхэу ыгъэкълодыгъ...»

Скульпторым ымакъэ бзылфыгъэр зыхэтэгъэ гушшысэ чыжъэхэм къахи-щыжыгъэ:

— Сэ кызыгурэлэ уигушшысэхэр зэрэмыпсынклэгъохэр, ахэр о зэрэ-уилъаплэхэр. Ау ащ иеу зыпари кып-фэнагъэба, икартми, нэмыкълыми?

Икарти? Ары, ил ащ икарт. Итхыль-хэу иджыбэ кырихыжыгъагъэмэ ахэлъыгъ. Тхыльхэр зэритыжын фэ-ягъэмэ аритыжыгъ, ау икарт кызы-фигъэнэгъагъ. Непэ кызынэсыгъэми хэти ригъэлэгъугъэп — кыкълэуп-члэхэу рагъэжъэшт, ежъ сыда ари-лоштыр? Ежъ-ежырэу кыритыгъа-гъэп ныла? Изакоу зыхъукълэ, а кар-тыр кыштытэти, еплэу шысыныр иклэсагъ. Карттехым ар штыгъэ тыри-хыгъ — пытэу чыгум тет, ынэхэм лыгъэ пытагъэмрэ ыгуагъэ шигъэбы-лыгъгъэ гумэкъл-нэхъэимрэ къа-клэ-щых, ылэхуамбэхэм автомат лэбыр пытэу афызы... Къызыкълырэри ымы-шлэу клалэм ылэхуамбэхэр ары ащ ыгу рыхыштыгъэхэр — пытэх, кълуа-члэ ахэлъ, цыхъэшлэгъух, пхъэшлэн, унэ-хэр зышлын, чыгур зыжъон зылъэ-кълышт лэхуамбэх ахэр...

Узыпхырыплъырэ целлофан къаб-зэм клонштыхыгъэ, уахытэм гъожы-шэ ышлыгъэ картыр кыштыгъ. Скуль-пторыр ащ шлогъэшлэгъонэу бэрэ епллыгъ, етланэ тынчэу кылуагъ:

— О сэ кысфэшлагъэр зыфэди-зыр пшлагъэми! Мыщ ынэгъу, ынэхэр, ылэхуамбэхэр! Ахэр арых сэ мыщ фэдиз уахытэм сызылгыштыгъэхэр! Охытэ гъэнэфагъэкълэ кысыптын плъэ-кълэм, пшлэш гъэху, кыпфэсхы-жышты, уицыхъэ кыстегъэлъ!

— Арэу оломэ, сиклал, штэ, арэ-уштыгъэ зыхыгъэкълэ, — рэхъатэу зы-горэм егушшысэрэм фэдэу кылуагъ.

Скульпторым иупчлэхэм аджэуап аритыжыгъэ, игукъэкълыхъэм ахи-лъаси, ежъ-ежырэу, зэрэхыгъэри ымышлэу, дзэкъллэ клалэм ипсауныгъэ фэбанэзэ, тэтыхэм кыалыкълэхэзэ мэфэ пшылкълуэу мээым шагъэкълуа-гъэр, дзэкъллэ клалэр псаоу кызыр-эхимыштыжыштыгъэр, гушшысэ хы-лъабэу зыхыгъэр — зэкълэ ыгу къэ-кълыхыгъгъэ... «— Сышыл, сиклал, сышыл, ау хэта сызыштыкълэгъэжыр, сизытет, сипсауныгъэ зыфэдэр олэ-гъу», — ело, зыдэплыхыжыгъэ, нэ-шхъэу, ынэмэ шхыпшл макълэр къа-клэ-щэу.

Изакоу кызынэм, зымыгъэсысэу бэрэ шысыгъ, блэкълыгъэ уахытэр гукълэ зэпыригъэзэжыгъ, ащ дэгущылуэ, гу-мы-тлымырэм ехыштыгъ: «Сыда ащ фэдизэу шлогъэшлэгъонэу скульптор клалэм унэгъу, унэхэм акълилэгъуа-гъэр, адрэмэ узэрэтеклэрэр? Удзэкъллэ кызырыкълу, адрэмэ уафэд. «Еплъ ащ иплъакълэ, пытэу чыгум зэрэтетыр», — ело. Чыгум утемытымэ, тидэ уте-тышта адэ? «Еплъ ащ автоматыр зэри-лыгъ шылкълэм, ылэхэм яплъ!» Сыда, о уигъусагъэхэм автоматхэр алыгъы-гъэхэба? Боу алыгъыгъэх! Шыпкърэ пшотмэ, о плэхэр сэри лэшэу сыгу рехых. Къысфэгъэгъу, ау скульптор

клалэр кызысэлъэу уикарт есымы-тын слъэкълыхыгъэп».

Балконым дахы къэгъагъэхэм псы аклыгъэхуагъ, ащ ыуж зымызыхыгъэр хъэным фежъэжыгъ.

... Саугъэтыр кызылуахы зэхъум, кын кышхъуми, митингым ежы-ри кълуагъэ, зэкълэм акълыбкълэ бэщыр ылыгъэу уцугъэу шытыгъ. Саугъэтым къехъухыгъэ шэкыр кыратлупшхы-ным ыпэкълэ, ащ иавтор, скульпторым, гушылэр ратыгъ. Трибунэм ыбгукълэ къэуцугъ, ыжэкълэ цыкълу лэ шифи, зэ-рэгумэкълырэр лэшэу кыыхэщэу кы-луагъ:

— Ныбджэгъу лъаплэхэр, заом хэ-лэжыгъэ тилъаплэхэр, непэ тимэфэкъл маф. Зэкълэми апэу «тхъагъэгъэпсэу» есломэ сшлогъэу мы саугъэтым ишылнкълэ зышлогъэшхо кысэзы-гъэкълыгъэ бзылфыгъэм. Кыштыгъ ар зышлэрэ цыфхэр, игъунэгъухэр, инэуасэхэр, ау ар зэкълэми ашлэн фае, сыда плэмэ ащ фэдэ цыфхэр — тэ тызыштыгъухыкълэрэ цыфхы, тилъа-плэх. Зэкълэми тэ ащи, ащ фэдэхэми шхъащэ афэтшлын фае непэ тыпсаоу тыкызырэнэгъэм пае, тишхъафит-ныгъэ, тилыгу кызырэтфаухымагъэм пае! Тхъагъэгъэпсэу отло, Афина Га-чевна!

Нэбгырэ шъэ пчъагъэ хъухэрэр кызылпэкълыхы ашлогъэшлэгъонэу кыеплыгъэх. «Сыд сэлэ мыщ кыло-хэрэр? Ар ишыкълэгъахэп.» —къэгъу-мэкълыгъ ар. Ау цыфхэр кыфэгущло-штыгъэх, къэгъэгъэ лэрамышхохэр кыратыштыгъэх. Ежъ саугъэтым ынэ тыримыхэу инэлоэс, илэпэлэ нэпкы-пэкълэху, шэкыр кызыкълэшхырэ-мэ яплыштыгъгъэ...

... Мары джыри непэ Теклонгъэм и Маф. Маим итыгъэнэбзыл фэбэхэм, бзыухэм яцлыргъ-щыргъ чэфхэм, гум рыхырэ ордэ дэхэ мэхъамэхэм саугъэ-тыр ахэт. Ащ ыпэрэ мафэм, пчыхэм нах пэблагъэу, балконым кыдахы кыэгъагъэхэм псы аклыгъэхуагъ, зэ-рихабзэу, саугъэтым ылыныкълэ плыагъэ, ыгукълэ дэгущылагъ:

— Ош пай, ош пай мы къэгъагъэ-хэр. Неуш о уимэфэкъл маф, орырэ сэрырэ зэдытимэфэкъл маф.

Тыгъэр етлысэхыштыгъэ, мыжъом хэшлыкълыгъэ дзэкъллэым ытамэмэ тхъаркълыхэр атесыгъэх, тыгъэу кълухэ-рэм инэбзылхэм мрамор фыжыр плы-жышым фэдэу къагъэшлэтыштыгъэ.

— Уипчыхъэ шлу, нэнэжъэу Афи-на! Мэфэкъл мафэу къэблагъэрэм пае сыпфэгъушло! — урамым, балконым ычлэгъклэ кышылуагъ. Ар ягъунэгъу клалэу Радион ары, къэшлэжы ащ кълуагълэ зэрэрагъашлэщтыгъэр. Янэ иджэнаклэ ылыгъэу шагум зышыло-клэм, зыгъэсэмэркълуэу, рилогагъ:

— Умышынэу кло, нынэ, умышынэу! Мы чыгури, мы уащъори осэ-тых! Радион янэ, ащ кышегъэгъа-гъэу, клалэм лыхыгъэ зыхыкълэ кыеп-члэу хуштыгъэ: «Тетя Афина, мы чыгумрэ уащъомрэ зэптыгъэхэ шхъаубатэр плэгъугъэба?» Джы ар клэлэшхо хуагъэ, янэ илэпылэгъушлу. Непэ ар чэфым зэрелъасэ, ынэмэ гушлор къа-клэщы.

— Тхъагъэгъэпсэу, сиклал, тхъагъэ-гъэпсэу, Радик, — шхыпшызэ, ныом

джэуап ритыжыгъ. — Зэ моу кы-лыкълуагъ, — Сыоплышъ, непэ зыго-рэуштыгъэ ушты. Мэшлэбзыл-бзыур зыпало хэсым уфэд. Зыгорэкълэ, уиджэу кыблэгъагъэмэ, умыушъ-фы. Ынэмэ сэмэркълуэу тхъагъэшлэ-тлэкълуу ынэгъу кызыгъэкълэжырэ-р къа-клэщыгъ.

— Сыда, нэнэжъэу Афина, сиджэу ухэлэжъэнэу уфаеба? — кыэупчлагъ Радион, бзылфыгъэм исэмэркълуэу кы-гурилуагъэу, плыжыбзэ кыхъугъэу.

— Кло, кло, нынэ, ащ джыри тэ тытегушылэшт, — игуапэу кыэщыхыгъ бзылфыгъэр.

Ятлонэрэ мафэм пчэдыжым кы-шегъэгъагъэу духовой оркестрэм саугъэтым дэж ордэхэр кышыри-гъалоштыгъэх. Ежъ ыш лэфышлэ кълуагъэ, зэрэколлективэу заом хэлэ-жыагъэхэм афэгущлонхэу, етланэ за-гъэпсэфынэу, арыти, ипшыпху кы-рилуагъ:

— Некло, саугъэтым дэж ушэн, уинэуасэхэми уафукълэн, уадгущы-лэн, тэри тыуигъусэшт, чыжъэу ты-шылэштэп.

Балконым дэсы хъумэ зэкълэри нах дэгъоу ылыгъуштыгъэ ылуи адэ-кълуа-гъэп. Сыхъатныкълэ тешлагъэу нагъа-дэу илэхэр зэкълэ икостом шлуагъ хэлэху, тыжынышхо зилэ ышхъа-хэр дэжыагъэу балконым кыдэ-хъагъ, ветеранхэр зыхэлэжъэшт де-монстраций зырагъэжъэшт уахытэм ежэу тысыгъэ.

— Нэнэжъэу Афина, непэ сыдэу удэхэ дэда, — зэхихыгъ ащ Радион ымакъэ. Кларэ дахэу фэпагъэу балкон члэгъым члэтыгъ.

— Радик, зиухэр Тхъэм кыси-тыжыных, сызэрэолъэуштыр сфэ-гъэцаклэ, — гумэкълэу кылуагъ ныо цыкълум. — Саугъэтым ыпашхъэ кыэгъагъэхэр сфэгъэтлылхы, сэ ащ сынэсыштыштыгъ, ори ошлэба.

— Дэгъу, нэнэжъ, къахъ къэгъагъэ-хэр!

Тюлпан плыжы зауэ кыпиуп-кълыгъ, клэпсэжыекълэ зэипхыкълэ клалэм фыридыхыгъ. Радион ахэр кыбуыгыти, гълэзэ, лыкълыхыгъ, зы-горэ кыломэ шлогъагъэм фэдэу. Саугъэтым ылыныкълэ мыклоу нэ-мыкълыбгъумклэ ыгъэзагъ. Ар зыда-клорэмклэ зэплэм — джэнэ фыжы зы-щыгъ пшлэшъэ псыгъо ишыгъэу, гу-шлэзэ клалэм кыфаклорэр ылыгъугъ. Къэгъагъэхэр ащ ритыгъ зыгорэхэр ри-луагъэх, алэхэр зэрэлыгъэху луашхъэу цыфхэр зышызэрэугъойхэрэмклэ агъэзагъ. Ылыгъуэрэр зэкълэ Афинэ ыгукълэ зышлэщтыгъэ: непэр мафэм кызыдыхыгъэ гушлуагъори, Радик инасыпи, ежъ кыдэмыхыгъэхэми, заом зышылэныгъэ хэзылхъагъэмэ афэгъэхыгъэ гукъэкълыгъ кылыгъэхэри зэхэтэу — зэкълэм ынэпсыхэр кы-шлуагъэкълуагъ. Ынэпсымэ апхырып-лызэ, саугъэтым ыпашхъэ лумы-фэжъэу агъэтлылхыгъэ къэгъагъэмэ яплыштыгъэ, шэны зэрэфэхыгъэу, ащ ыгукълэ дэгущылэщтыгъ: «Амышлэ-рэ дзэкъллэ кыдэжъ. Ау сэ узы-фэдэ шыпкърэ сэшлэ. Сэшлэ, ау хэти еслоштэп, сыда плэмэ мы чыплэм о зэкълэми зэфэдэу уздырйя. Сыдэу дэ-гъоу кыагушшысыгъа — Амышлэрэ дзэкъллэ!»

Цыфэу, саугъэтым дэж шытхэм къахэхэу зэпытыштыгъ, ветеранхэр зыхэт кыпшыхори кылуагъагъ. Митин-гыр кызылуахыгъ. Нэбгыраби кы-шыгушылагъ, ау кълорэр тэрэзэу зэ-хэшлыкълынэу шытыгъэп, цыфыбэмэ къахэлукълэрэ чэф-жъот макъэм хэ-кълуадэщтыгъэ.

Ахэм ахалпъээ, елэгъу Радиони, ащ ипало мэшлэбзыл-бзыур кыыхэ-зыгъэтлысхыгъэ пшъашъэри, алэхэр зэрэлыгъэху зэрэгъэчэфырэ цыфхэм альэныкълэ, насыпышлэхуу клон-штыгъэх... Саугъэтым дэж усэхэм мэ-къэ чанклэ кышаджэщтыгъэ пионер-хэм амакълэ кълуштыгъэ...

Урысыбзэкълэ тхыгъэр
адыгабзэкълэ зыдэжыгъэр
ХЪАУДЭКЪО Шыхъамы.

Лъэпкъ искусствэр — тибаныгъ

Иорэд бзэм фегъэлажъэ

Ткъош Къэбэртэе-Бэлъкъарым иорэдылоу Кларэф Иннэ Адыгэ Республикэм щыклорэ мэфэкI концертхэм, пчыхъэзэхъэхэм ахэлажъэу бэрэ тэлъэгъу. Лъэпкъым икомпозиторхэм аусыгъэ ордэ хэр кылохэзэ, республикэхэм язэфыщытыклэхэм ягъэпытэн илахъ хешыхъэ.

— Ансамблэу «Дэхэнагъом» сызэрэхэтыгъэр сэрэклэ пкIэнчъэ хъугъэп, — еIо Кларэф Иннэ. —

ЗэлыашIэрэ композиторэу Даур Аслъан купыр зэхичи, концерт программэ гъэшIэгъон дгъэхъа-зырыгъагъэ. «Дэхэнагъом» ишIуа-гъэклэ искусствэм нахъ хэщэгъэ тыхъугъ, зэкъош республикэхэм сигуапэу ордэ къащысIо.

«Дэхэнагъом» щыригъажьы, Тхъагъэлыдж Светлана «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артистк» зыфиIорэ щытхъуцIэр кыфаусыгъ. Кларэф Иннэ тирес-публикэ иубилей фэгъэхьыгъэ концертхэм ахэлажъэ шIоигъу.

Адыгэ ордэдыр нахъыбэрэ мэфэкI зэхэхэмэ ащыжъын-чын фаеу Иннэ елыгътэ. Орэ-дым едэлухэрэм адыгабзэр зэ-хахы, ялэпкъ гупшысэ дахэу

фыряIэм зыкьеIэты. Зэкъош республикэхэм якомпозиторхэр зэрэзIуIэхэрэм ипчъагъэ шIо-макI. Аусырэ ордэхэр Iэклыб хэгъэгухэм арыс тилъэпкъэгъу-хэм зэхыхы шIоигъу. Искусствэм цыфыр зэрипIурэр Иннэ кыт-фиIуатэзэ, Адыгэ Республикэм инароднэ артистхэу Тутэ Заур, Сэкъурэ Ольгэ, Нэфышъ Чэримэ, АР-м изаслуженнэ артистхэу Лосан Тимур, Тхъагъэлыдж Свет-ланэ Къэбэртэе-Бэлъкъарым щышхэми, Адыгеим дэгъоу зэ-рэшашIэхэрэм, нэмыкI къэ-барышIумэ талыIэсыгъ.

Сурэтым итыр: **Къэбэртэе-Бэлъкъарым иорэдылоу Кларэф Иннэ.**

ДЗЮДО, УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Медаль къамыхьыгъэми, тагъэгугъэ

Урысые Федерацием дзюдомкIэ изэнэкъокъу Тарстан икъэлэ шъхьалэу Казань щыкIуагъ. Къыблэ шъолъырым ихэшыпыкIыгъэ командэ хэтыхэу Адыгеим ибэнакIохэр зэлукIэгъумэ ахэлэжъагъэх.

рацием ишъолъырхэм яхэшыпы-кIыгъэ командэхэр зэбэныгъэх. Къыблэ шъолъырым икомандэ я 5-рэ чIыпIэр кыхьыгъ. Тибэна-кIохэу Ордэн Андзаур, Шъэо-цIыкIу Айдэмыр, ШъэоцIыкIу

Рустамэ ухъазырыныгъэ дэгъу командэхэм язэнэкъокъу къы-щагъэлъэгъуагъ, зэлукIэгъухэм текIоныгъэр къащыдахыгъ. Уры-сыем ихэшыпыкIыгъэ командэ нэбгырищыри рагъэблэгъагъ.

ФУТБОЛ. АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И КУБОК

Адыгэ Республикэм футболымкIэ и Кубок икы-дэхын фэгъэхьыгъэ ешIэгъухэр тикъалэхэмрэ къуаджэхэмрэ ащэкIох. Тиресубликэ илээс 20 зэрэхъурэм зэнэкъокъур фэгъэхьыгъ. «Пэнэжыкыуай» — «Блащэпсын» — 0:3. Къэлапчъэм Iэгуаор дэзыдзагъэхэр: Джамыр-зэ Мурат, Гъогунэкъо Руслъан, Куфэнэ Рэмзан.

Блащэпсынэмэ якомандэ опыт зиIэ футболистхэр аштагъэх, Кубокыр къыдахыным яшгыпкъэу фэбанэх. Ахэр финалныкыом Адыгэкъалэ икомандэ щыIуIэхэтых. ЕшIэгъур Блащэпсынэ щызэхашэщт.

Финалныкыом хэхъаштхэр нэмыкI купым щызэнэкъокъушхэ. Ионыгъом и 13-м Инэм ифутболистхэр Кошхъаблэ щыщ ныб-жыкIэхэм адешIэхэтых. Ионыгъом и 14-м Улапэ икомандэ еджэр-кыуаеми аIуIэхэты.

НэIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.

Олимпиадэ джэгунхэр 2012-рэ илээсым Лондон щыкIошхэтых. Ащ хэлэжъэщтхэм якыхьэхын тренерхэр пылтых. Казань щы-кIогъэ зэнэкъокъур бэнакIо пэпчэ уплэкIунышIу фэхъугъ. Адыгэ Республикэм илIыкIохэм медальхэр къыдамыхыгъэми, Урысыем ихэшыпыкIыгъэ ко-мандэ рагъэблэгъагъэхэри къа-хэIыгъэх.

Ордэн Андзаур, кI 66-рэ, бэ-нэгъу зауIэ кыхьыгъ. Финал-ныкыом хэфэным фэшI Урысы-ем Iогъогогъо ичемпионэу Куз-нецовым IуIагъ. Пшыжъхъэб-лэ кIалэр дэгъоу бэнагъэ, ау чем-пионым текIон ылъэкIыгъэп. ШъэоцIыкIу Рустамрэ, кI 73-рэ,

ШъэоцIыкIу Айдэмыррэ, кI 81-рэ, зэых. Тимур Бучукури кI 100-м къехъу. ЗыцIэ къетIогъэ спорт-сменхэр куп зэфэшъхъафхэм ащыбэнагъэх. Елена Ткаченкэр кI 42-рэ къэзыщэчырэмэ якуп хэтыгъ, ау кI 48-рэ къэзыщэчы-рэмэ ябэнын фаеу хъугъэ. Адыгэ къралыгъо университетым физ-культурэмрэ дзюдомрэкIэ иин-ститут шеджэрэ пшъашъэр Ка-зань дэгъоу щыбэнагъэу елгы-тэ АР-м изаслуженнэ тренерэу Бэстэ Сэлымэ. Я 7 — 8-рэ чIы-пIэр кыфагъэшъошагъэми, сэ-наушыгъэ зэрэхэлъыр зэхэща-кIомэ кыхагъэхэтыгъ.

Нэбгырэ зырызхэм язэнэ-къокъу заухым, Урысые Феде-

ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

«Адыифым» хэкIыжъырэр башцба?

Илээс ешIэгъур рамыгъажъэзэ, «Адыифым» нэбгыр 4 хэкIы-жыгъ. Мария Гарбуз «Ростов-Доным» щешIэ, Урысыем иныб-жыкIэ хэшыпыкIыгъэ командэ хэт. Мария Романенкэр «Кубань» Крас-нодар рагъэблэгъагъ. Дунаим ичем-пионкэу Анна Игнатченкэр «Аст-раханочка» Астрахань щешIэщт. Дунаим, Европэм ячемпионкэу Яна Усковар «Звезда» Звенигород аш-тагъ, Урысыем ихэшыпыкIыгъэ ко-мандэ щешIэ. Ащ ишъхъэгъусэу, Урысыем изаслуженнэ тренерэу Александр Реввэ «Адыифым» ит-ренер шъхьалэу щытыгъ. Ари иIэнатIэ IуIыжыгъ, Звенигород Iоф щишIэщтэу бэмышIэу къы-тиIуагъ.

Опыт зиIэхэр «Адыифым» хэ-кIыжыгъэх, тыгъосэрэ кIэлэеджа-кIохэр командэм аштагъэх, ау бэкIэ тащыгугъын тлэкIышхэми

непэ къэтIоным тыфэхъазырэп.

Тикъалэ икомандэрэ Ростов-на-Дону испортсменкэхэмрэ непэ Мыекъуапэ щызэдешIэщтых. «Ро-стов-Доныр» медальхэм афэбанэ-рэмэ ащыщ. ЗэлукIэгъур хъакIэмэ зэрэтшIуахышхэтыр тэшIэми, тико-мандэ тыфэгумэкIышхэтыр, Iэгу тыфы-теошхэты. Джэнчэтэ СултIан зэхич-цэгъэ командэр Урысыем цIэрыIо щыхъугъагъ. «Адыифыр» ауж кы-нэрэ командэмэ ащыщ зэрэхъугъэм тыкытегушхэтыIэнэу игъо тифэщт. Сыхъатыр 18-м Адыгэ къралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомрэкIэ иинститут щыкIошхэты ешIэгъум гандболыр зикIасэхэр еплъынхэу зэхэщакIомэ къыра-гъэблагъэх.

КъыдзыгъэкIырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, Iэклыб къралхэм ащыпсэурэ тилъэп-къэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъу-гъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Кре-стьянскэр, 236

Редактор шъхьалэр

ДЭРБЭ ТИМУР

Редактор шъхьалэм иапэрэ гуадзэр АУЛБЭ Руслъан

Редактор шъхьалэм игуадзэр — пшъэдэкIыжъ зыхьырэ секретарыр ХЪУРМЭ Хъусен

ПшъэдэкIыжъ зыхьырэ секретарыр НЭПШЭКЪУЙ Заур

Редакциер зыдэшыIэр: 385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор шъхьалэм иапэрэ

гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжъ зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-гъэр:

Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлты-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIоры-шIапI, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр **ПИ №10-3892**

Зыщыхаутырэр ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4427

Индексхэр 52161 52162

Зак. 2220

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхъатыр 18.00 ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхъатыр 18.00